Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК VIII КВІТЕНЬ — 1957 — APRIL Ч. 87

Підійшла дівчина
До квітучих віт,
Глянула, всміхнулась —
Перший цвіт!

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Щербак Микола — З нових поезій 1
Качуровський Ігор — Комерсант, оповідання 1
Східній Гліб — 175 кінських сил, оповідання 4
Риндик Степан — Ревага, оповідання 6
Дорошко Петро — З нових поезій (Деснянський край 11
Волиняк Петро — Дорошко Петро Онуфрійович 13
Первомайський Леонід — Барвінок стелиться, поезія 13
Чапленко В. — Ще про національно-мовну політику більшовиків 14
Міллер Михайло — Поганські боги в Україні 18
Гузенко О. І. — Кримський заповідник 25

Рецензії. Бібліографія. Листування. Дописи.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Юркевич Марія, Філядельфія, США 5
Бондаренко Дл., Лондон, Англія 3
Гавалешка Юрій, Монтреаль, Канада 3
Завертайло Данило, Чікаго, США 3
о. прот. Чижів Е., Судбури, Онт., Канада 2
Стахова Євдокія, Вінніпеґ, Канада 2
Стратієнко М., Філядельфія, США 2
Берегулька Тарас, Бостон, Масс., ЦША 1
Сторм А. Ґ. Сан Франциско, Каліф., США 1
Васильченко Катерина, Монт Клеменс, Міч., США 1
Бренко Ів. Солт Сан Марі, Онт., Канада 1
Кулиняк Ольга, Честер, Па., США 1
Осадчий С., Сиракюзи, Нью Йорк, США 1
Ґава Ніла, Форт Вілліам, Онт., США 1

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", головний редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $3.00, піврічна: $1.75
США — річна: $3.50, — піврічна: $2.00 американських.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:
NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1½ фунта.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide,
South Australia
Передплата: річна — 1½ фунта.

В Аргентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Address:
Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada

Скоп Олександер, Балтімора, Мд., США 1
Заєць Б., Торонто, Онтаріо, Канада 1
Бачинська Тетяна, Торонто, Онт., Канада 1
С-а П., Торонто, Онтаріо, Канада 1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛІВ ЖЕРТВУВАЛИ :

Волан Яків, Монтреаль, Канада 7.00
Бесарабець А. (Збірка) Річмонд Гілл, США 6.50
в тім числі:
Бесарабець А. 2.50
Янцевич К. 1.50
Зеленська М. 1.50
Галій М. 1.00
Даниленко Наталія, Філядельфія, Па., США 2.00
Костенко Іван, Торонто, Канада 2.00
Берегулька Тарас, Бостон, Масс., США 2.00
Кривуша Василь, Торонто, Канада 2.00
Шиманський А., Вінніпеґ, Манітоба, Канада 2.00
Осташевський Йосип, Едмонтон, Канада 2.00
Бойко В., Балтімора, Меріленд, США 1.50
Новохацький Яків, Чікаго, США 1.50
Гузів Дмитро, Ніягара Фаллс, Онт., Канада 1.00
Федусь Іван, Торонто, Канада 1.00
Дворнік Степан, Ватерфорд, Онт., Канада 1.00
Завертайло Д., Чікаго, Іллінойс, США 0.50
Козоріз Мирослав, Форт Вілліям, Канада 0.50

З приємністю можна ствердити що більшість читачів все таки старається допомогти журналові — допомога продовжується й далі, хоч минуло не тільки Різдво, а вже минулася й зима. Дуже прошу й решту читачів: подбайте кожен хоч про одного передплатника! Це таки дуже важливо і дуже можливо. Треба разом узятись і справу можна буде зрушити з місця. Можливості для того є чималі, треба тільки впертість і послідовність у діях.

Більшість читачів відновила свої передплати, але є ще й боржники. Дуже важко писати нагадування кожному. Перевірте свою наліпку: поруч з Вашим прізвищем стоїть якесь число. То останнє число журналу, яке у вас заплачене. Це число — 87. Перевірте, чи Ви заплатили наперед, чи винні. Коли б Ви не хотіли журналу далі, то повідомте — спинимо. Спинити без Вашого листа ніби не личить, бо як не вислати журналу людині, яка читала його кілька років?...

Коли б хто одержав зіпсований примірник журналу — повідомте: негайно вишлю другий примірник.

Все це стосується й до "Соняшника".

П. Волиняк

Приймається передплата на дитячий місячний журнал

СОНЯШНИК

Журнал має 20 сторінок друку, багато ілюстрацій , друкується на гарному папері, кольоровий друк.

Передплата на рік:
Канада — 3.00 дол., США — 3,50 дол.
Австралія й Англія — 20 шіл.
Ціна окремого числа — 30 центів, в Англії й Австралії — 2 шіл.
Замовлення і все листування слати на адресу „Нових Днів".

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.

Printed by: Polish Alliance Press Ltd., Toronto, Ont., Canada.

Микола ЩЕРБАК

З нових поезій

ІЗ ЦИКЛЮ "КРИМ"

Я СНЮ І ДОСІ

Вузька дорога в'ється і зника
Покрученою стрічкою у горах,
Мов виринає й губиться у зворах,
Хитлива, і химерна, і хистка.

І вмить війне, як вітром у грозу,
І зникне втома й навісна дрімота, —
Між горами замаячать ворота —
Байдацькі кам'яні ворота
І море! Чорне море унизу!..

Там на скелястих берегах Дніпра,
Де сивих брам легенда височіє,
Де сяє Володимирська Гора,
Я снив про тебе, буряна стихіє!

Я снив... І ось він, мій небесний Крим!
Стрімчасті скелі і верхи Ай-Петрі,
І несходимі та ненатлі нетрі,
І ватри в горах гіркотливий дим.

А поміж хмар невинний молодик,
Мов споглядає ревно серед ночі
Кримчанки чорні і блискучі очі,
І слухає душі роздертий крик...

Я сню і досі... Море... Гори... Крим.
Мигне магнолія рожево-біла...
Все одцвіло... Усе пройшло, як дим
Тієї ватри, що вогнем горіла...

ЛАСТІВЧИНЕ ГНІЗДО

Край кручі, що торкає хмару,
Край моря, де хитається імла,
Де буря гонить хвиль отару,
Мов ластівка гніздо собі звела.

Воно стрімчасто височіє
І ніби рветься в соняшну блакить,
І хочеться й собі, Надіє,
Як птах, гніздо над скелею змостить.

І хочеться до небокраю
Злетіть, як пінява морська вода...
Чого ж, мій Боже, я не маю
Ні ластівки, ні ласки, ні гнізда?!..

29 КВІТНЯ 1918 РОКУ

У сивім димі тоне Севастопіль,
І враз, немов на вітровім крилі,
Злетить минуле, — ні, не сірий попіл —
Замерехтять у соняшній імлі
Моєї України кораблі.

Супроти вітру випинають груди,
Мов розтинаючи глуху глибінь...
А у порту, як на Великдень, люди,
І чайки рвійно-миготлива тінь —
Моєї України широчінь!

Той день розквітнув у веснянім квітні,
Як під блакиттю кипарисний Крим.
І засіяли рідні і привітні
Знад синіх хвиль, знад моря, догори
Моєї України прапори!

Ігор КАЧУРОВСЬКИЙ

КОМЕРСАНТ

І. ЦІНА ЖИТТЯ

Грицько Павленко завжди був переконаний, що в нього поетична душа. Тому він, погойдуючись на прив'язаному до берега човні і мішаючи своє з чужим, голосно виспівував:

На синьому Дунаї,
Де в'яжуться човни,
У славній Братиславі
Сиділи вдвох вони.

— Утрьох, — поправив його Горошко. — Он іде Миколай Петрович.

Грицько Павленко подивився в бік міста, упізнав суху жерткоподібну постать Миколи Петровича і заспівав ще голосніше:

Пройшло вже красне літо,
Осипались сади.
А Миколай Петрович
До нас іде сюди!

— Що ж нового у Відні, дядьку Миколо?! Хто кому в борщ наплював?

Микола Петрович не йшов а летів:

УСІХ НАШИХ СПІВРОБІТНИКІВ, КОЛЬПОРТЕРІВ І ВСІХ ЧИТАЧІВ ВІТАЄМО З ВЕЛИКИМ СВЯТОМ ВЕЛИКОДНЯ!

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Редакція.

— Ой, братіки, я такий комерсант... Я зробив таку хвінансову операцію...

Горошко підвівся:

— Піти купити сливовиці — моя черга.

— Підіть сказав напівголосно Грицько Павленко. — Бож ця зараза — він показав на Миколу Петровича — ніколи не купить.

— Куди це ви, Горошко?! — закричав Микола Петрович. — Я тільки приходю, а він тікає...

— Таж треба сливовиці принести...

— Я вже приніс! Сьогодні я угощаю! Бо я зробив таку хвінансову операцію...

— Він витяг з кишені пляшку словацької горілки.

— А закуска? — спитав Грицько Павленко.

— Ой, братіки, закуску я забув!

Він помчав до міста і хвилин через десять повернувся із шматком кінської ковбаси, що коштувала тоді 28 корун словенських за кілограм.

— А хліб? — спитав Грицько.

Горошко знову підвівся й пішов по хліб. Микола Петрович не протестував: щедрість його вичерпалася, і на третю витрату, хоч вона й складалася б лише з двох корун, він уже не міг спромогтися.

— На синьому Дунаї...

Заспівав знову Грицько Павленко, після того, як Горошко вернувся з хлібом і вони втрьох роздушили пляшку.

— Підтягайте, дядьку Микола!

— Та хіба я співак? Я, братіку, комерсант. Такого комерсанта, як я, ще й світ не бачив.

— Я тебе з потрохом куплю, — промурмотів Горошко: він хапнув у дні "великого драпу" закритий розподільник вищого комсоставу і привіз у Братиславу тягарове авто, навантажене хутрами. Ані колона з двадцяти семи авт Вукопспілки, що її провадив Грицько Павленко, ані торба золота, що її, прив'язану під спідницею, тягала безсловесна жінка Миколи Петровича, не складали й десятої долі його багатства.

— До мене золото само йде! — Микола Петрович дістав гаманець: — Ось подивіться.

Гаманець висковзнув з нетверезих рук і шубовснув у воду, у Дунай, який, до речі, був зовсім не синій, а олив'яно-сірий, кольору низької осінньої хмари, що вкривала небо.

— Ой, людоньки, то ж не гаманець, а чотири п'ятьорки! — закричав Микола Петрович.

— Подумаєш — чотири п'ятьорки! — озвався Грицько. — Он я учора сімнадцять в очко продув і то не сумую: аби жінка не знала.

— Але Микола Петрович не слухав. Він, як наviжений, гасав по човні, зазираючи у воду і намагаючись побачити під її непрозорим покровом свій гаманець. Від тої біганини човен відплив трохи вбік, і Миколі Петровичу здалося, ніби з другого, прив'язаного поруч човна він ліпше зможе врятувати затонулі гроші.

— То ж не гаманець, а чотири!... — вигукнув він і плигнув у сусідній човен. Але їхній човен, звідки він плигав, від поштовху рвучко подався назад, і Микола Петрович важко бовтнувся у Дунай, якраз посередині між обома човнами.

На секунду він виринув, закричав:

— Ой, людоньки, рятуйте! — і знову пішов на дно.

Горошко — нічого робити — скинув піджак і поліз у воду. Він виволік на берег Миколу Петровича, а потім — адже й так мокрий — ще раз забрів межи човни і знайшов потонулий гаманець, разом із захованими в ньому п'ятьорками. Дістати гаманець не було надто трудно, бо вода в цьому місці — хоч Микола Петрович і занурився в ній з головою — сягала невеликому ростом Горошкові лише попідруки.

— Ой, братіку, як же я маю тобі дякувати!? — говорив Микола Петрович, зазираючи в гаманець, чи не погубилося золото. — Ти ж мені гаманець спас, а це не гаманець, а чотири п'ятьорки. Та ти ж мені, братіку, жизнь спас. Як же мені тобі й подякувати? Слухай: ось на!

Він дістав з гаманця і простягнув мокрому Горошкові дві коруни словенських.

2. НА ГІРСЬКІЙ СТЕЖЦІ

— А чи не знаєш, братіку, де б тут продати коняку?

— Коняку? — сказав я. — Може, Ткаченко — знаєте, той "руський бавер" купить. У нього є пара коней, але він казав, що хоче купити ще.

— Та ні, братіку, не ту коняку, що їздить, а ту, що п'ють. Коняку, коняку....

— Ах, коньяк! Ні, не знаю.

Я так любив цю безлюдну лісову стежку, де навіть шваби не ходять, а тільки скачуть дикі кози, і мені зовсім не хотілося мати за супутника цього балакучого спекулянта, у якого смерділо з рота і який, говорячи, бризкав на мене слиною. І я сказав:

— А чого це ви, власне, сюди йдете? Ішли б собі дорогою, де люди ходять.

— Теж сказав: дорогою. Дорогою мені ніяк нізя. Там досі Горбатенко передав у поліцію, що Микола Петрович поніс у лягер шість пляшок коняки. Жулик народ тепер пішов, ой жулик. Що тільки скажу, що зроблю — усе в поліцію відносять. Оце колись зіпсувалось у мене радіво, мабуть, Одарка скрутила... — Ти мою Одарку знаєш?

— Таж знаю.

(Одарка, донька Миколи Петровича, була відома своїми пригодами від Зальцбурга до Клягенфурта, — як же б я міг її не знати?)

— ...А в мене радіво "Хвіліпс" — такого радіва на всю Австрію нема. Узяв я його в рузак, ру-

ФАРБИ
і
ТАПЕТИ — (WALLPAPER)
Власник: ОЛ. ОХРИМ
купите найліпше в
METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.
823 Dundas St. W. — EM. 4-6597
Toronto, Ontario

зак на плечі — і в Клягенхвурт, до знайомого майстра. І грошей узяв п'ять папірців по тисячі марок — тоді ще марки були. Повкладав їх за ленту в шляпі — нічого не видно. Тільки приїхав, аж тут облава. Я заскочив у якийсь двір, аж то поліція!... Прямо чортові в зуби. Окружили мене, рузак з плечей стягли, усі кишені мацають — знайшли, правда, 30 марок. А я шляпу ізняв, кланяюсь їм та кажу: "Я бедний чоловек! Що ви від мене хочете?" Усе, братіку, перещупали, тільки шляпи не подивились. А на радіво у мене всі документи в порядку, знайшов переводчицю, дав її пачку цигарок — за п'ять минут оддали.

— Ну і як же тепер ваше радіо, говорить?

— Говорить. Усе, як єсть, чути. Що де діється, а вже Микола Петрович знає.

— І Москву чути?

— Е, Москви не чути: липа біля вікна стоїть, волни перебиває. Я вже хлопцям півлітру обіцяв, аби тую липу зрубали.

— Треба, треба, то поможе.

— Та ти далі слухай. І от їду я потім на ровері — знаєш, що таке ровер? — лісапет по-нашому. У Шпиталь їду. А мене автобус обгонить, що з Зеебодену ходить. І порівнявся зі мною, і майже проїхав, а з останнього вікна чиясь рука тільки хвать мою шляпу! А само пригнулося так, що мені й не видно, хто б то міг бути. Я на педалі нажимаю — повіриш, братіку, до самого Шпиталю не відстав, тільки вже перед самим містом якесь авто грузове дорогу загородило... Поки доїхав до зупинки, бачу, автобус пустий стоїть, усі вже повиходили. Оглянувся, чи не побачу кого, аж од лягера Грицько Павленко йде. Я до нього: "Гриша, братіку, чи не бачив... — „Кого?" — Хто цим автобусом приїхав?" — "Ні, не бачив, я тільки з лягера йду". "— І не зустрічав Льоньки Бровстрічав. Та в чім справа?" — "Шляпу, кажу, в мене вкрадено". Він у регіт. — "А то, каже, не вона?" Дивлюся, неподалік лежить на камені моя шляпа. Я до неї! Одвертаю ленту — нема нічого. "— Рятуйте, кричу, людоньки, три тисячі вкрадено!" А він з кишені витягає мої тисячі. — А це, каже, не вони?" А щоб ти жив був! Таж то він був у автобусі.

Так я відтоді більше грошей у шляпі не возю.

— А чому? — запитав я. — Таж Грицько Павленко — людина чесна.

— Знаю я його чесність. А в кого Таволга і днює й ночує? А з Борисом Панікеєвим хто в очко ріжеться?

... Так я з тих пір став носити з собою ковіньку. Така собі паличка, ручка одгвинчується, а в середині видовбано — якраз десять десяток влазить Або кілька тисячок паперових чи долярів американських згорнеш трубкою — і туди! А в поїзді їдеш — ковіньку десь на поличку положиш; У разі чого: — і я — не я, і ковінька не моя! Я, братіку, маю документ, що мушу в Багаштайн їздити, ремонтизм лікувати. Три найкращі австрійські доктори підписали. І повіриш: усього за кіло масла!

І от їду я якось з ковінькою на станцію, повну ковіньку золота жидам у Зальцбург везу, а на зустріч Туся Охрімівна, прохвесора Кусаного жінка, що втекла від нього — чув, що втекла?

— Чув, як не чути.

— Так вона мені й каже: — "Куди це ви, Миколо Петровичу, з ковінькою? Таж Горбатенко усю поліцію попередив. Усі, як один, гаплики од Клягенхвурта до самого Зальцбурга тільки й чекають на вашу ковіньку!"

— Але ж вона жартувала! — не стерпів я.

— Знаю я такі жарти! Коли вже Горбатенко пронюхав про ковіньку, то вся поліція знає.

Так я тепер тільки цією стежкою й ходю.

Хвилин зо три він мовчав. Але, мабуть, така довга мовчанка здалася йому нестерпною, і він знову затарабанив:

— А може б ти в мене хоч пляшку взяв — щоб легше нести було...

Увесь мій наявний капітал на той час складався з 7 шілінгів (а кіло хліба коштувало 10), але я спитав:

— А по чім?

— Як з тебе — 250. Правда, Льонці Бровченку я за 200 віддав: він вийняв кинджал і каже: "Давай за 200, а то заріжу!" — "На, та пожалій — хі-хі! — мою душу". Ти Льоньку Бровченка знаєш?

— Знаю.

— І Таволгу знаєш?

— І Таволгу знаю. І Духа з Пухом, і Борьку Панікеєва, і Держаксів — я всіх знаю.

— Так може й ти з їхньої шайки? Оце я йду з тобою, а може ти зараз виймеш лівольвер...

... У цю хвилину я пошкодував, що в мене справді нема револьвера...

VICTORY PACKERS
Company Limited

16A Evans St. — Hamilton, Ontario

Tel.: JA. 8-8206

ВИРОБЛЯЄ:

Українського смаку ковбаси, сальцисони та всякі інші м'ясні продукти. Спробуйте виробів цієї нової української фірми.

Якщо крамниця, у якій Ви купуєте продукти, ще не має наших виробів, то просіть її замовити їх.

Для кращої обслуги своїх споживачів наша фабрика має свій торговельний відділ у Торонті.

Адреса торонтонського відділу:

363 Roncesalles Ave. — Tel.: LE. 3-1396

Гліб СХІДНІЙ

175 КІНСЬКИХ СИЛ

Судова заля переповнена. Дивно, ніхто навіть не глянув у його сторону, і Тома Войнар скоренько сів на першій скраю лаві. Поклав повістки, прикрив капелюхом, сидячи розтебнув пальто і аж тоді підніс голову, обвів поглядом по залі й цим разом міг бачити й зауважити — три жінки сиділи. Окремо. Чому не разом? При самому підвищенні — два столи вздовж і один — напоперек, при стіні. Тома був у судовій залі вперше в своєму житті, але кіно, кримінальні романи підказували й не тяжко було здогадатись, хто сидів при тих столах. Журналісти і адвокати. Отже, розголос! Неслава! 35-літня дитина. Мав станути перед обличчям самого правосуддя і закону...

Усі встали з місць. Першим ішов поліційний офіцер, за ним — суддя, під п'ятдесятку, шкутильгав, і окуляри малі, лице виголене до блиску, ніжно-червоне, кругле лице, але не сміявся. Суддя такий, як Тома уявляв собі — і це був поганий знак. За суддею ішов цивільний, з паперовою течкою під рукою, на лікті рукава нашита шкіра, другого ліктя не видно було, але мусів бути також з нашивкою; витерті штани, мабуть, писар; розхитувався, чи налягав на ногу, отже, ні, не був кривий, ішов у такт судді.

Як сіли, серед тиші тільки шарудіння паперу чулось. Повістки приготовляли.

— Скільки ж то винуватців! — Тома аж головою покрутив. — Навіть і ті три жінки.

Двадцять років свого життя пережив під диктаторськими режимами, завжди протестував, завжди був проти, як і кожна нормальна людина, але дещо таки лишалось, правда, може існувало у відчуттях тільки, а не як розумові висновки. Бо очевидно знав і очевидно згоджувався — засади демократії: ніхто не винен, доки вина не доказана. Але коли сусід — як у живелю випраний! — підштовхнув його ліктем і мрукнув: "Спізнюються, бестії", Тома не тільки не відповів на усміх, а й відсунувся. Безодня їх розділяла.

Покликали першого підсудного. Підвівся той, що мав бути журналістом, і так один по одному. Були такими ж обвинуваченими, як і він. Це трохи заспокоїло Тому, мовляв, бач, і журналісти і адвокати такі ж, як і він. Нелогічне думання і не правдивий факт, але в голові все якось приємно і вигідно плуталось.

Отож, функції були розподілені. Поліцай викликав, читав обвинувачення, це не був акт, лише кілька слів, підсудний казав: "Винен", суддя стукав молотком по столі і не скупився: 5 долярів, 10 долярів, 8 долярів, писар записував, і так далі, і так далі. Усе відбувалось бездоганно точно.

Суддя іноді скидав окуляри й уставляв свої всевидющі очі на підсудного, спершу чмихав, це мав бути сміх, бо писар також усміхався, потім говорив жарт, дотепний чи ні, але коштовний: 80 миль на годину? 1 доляр кожна миля — 80 долярів кари. — Не зупинився на місці випадку? 3-місячна зупинка у в'язниці. Суддя сидів боком, може не дочував, а може щоб якісь індивідуальні риси чи прикмети підсудного не перешкодили справедливому вимірові кари.

— Тома Войнар!

Залишив капелюх на лаві, ішов сонно-байдужий, трохи не впав спіткнувшись. Єдине зусилля на яке здобувся — застебнув плащ.

"...о 3 годині пополудні, у п'ятницю, 14 лютого переїхав при червонім світлі перехрестя вулиць..."

Не о 3 годині докладно, трохи пізніше, бо кінчав працю о 3 годині. І Тома заклав руки за спину. Але треба було відповідати.

— Винен... — суддя підніс молоток і Тома поспішно додав: — але з вияснення.

Суддя поклав молоток, скинув окуляри і подивився на нього, проте не зажартував.

— Добре, я послухаю, пізніше, по всіх.

Тома сів збоку, не міг спокійно всидіти, аж писар здивовано поглянув, обертався раз-по-раз, боявся, що потягнуть капелюх, лишив на лаві, та піти забрати не відважувався. Сам себе не розумів, чого ляпнув оте своє "вияснення". Не виправдання і не заперечення, а вияснення. Яке? Сам не знав. Силкувався думати, зосередитись, приготуватись — виходила сама мішанина. Навіть не знав з чого почати. Розповісти, але це не на сповіді. І хто схоче слухати. Позіхав і позіхав, як і завжди, коли хвилювався.

Це було в п'ятницю, на перехресті вулиць, світло... Ні, історія починається довніше. Літнього дня він стояв, обвішаний торбами, дитина на руці, жінка тримала за руку другу, чекали на переповнений автобус і на годинну їзди, за місто, на річку, на пляж. І тоді попри них проїхало авто — чоловік, жінка, діти — тільки пилюкою закушпелило... Або може розповідь треба було б почати так: уночі, зимою, вертаючись з роботи, біг і тримався за вуха. Або восени, коли мусів іти під дощ, і піднімав, і насував на голову плащ, і йшов, як страховище... Може це все розпочалося, як слухав розмов на праці про ощадних чужинців — нудили ці розмови. Містер Р. Д. Ворд сухо проголошував оборону: — По скількох роках біди — це звичайне бажання: ощаджувати на чорний день, похвально навіть. І месьє Лямбер недбало і глибокодумно: — Явище треба розглядати також з психологічного боку. Не всі люди можуть жити високим рівнем. Не призвичаєні. Багато надбань видаються їм зайвими. Мають елементарні вимоги — їсти, спати, одягнутись... Або може історія починається того дня, коли... Чи потрібно пригадувати всі випадки, та й чи можна все пригадати! Зводилось все до одного: авто, авто, авто. Справа була така ясна, так повільно, ґрунтовно і всебічно обміркована, що не міг уже більше думати. І одного гарного сонячного радісного дня Тома приїхав додому новим, останнього року випуск, автом. Та ще й тиждень не минув, як побачив, що нічого в житті до кінця бідна людина не може знати. При докладному розгляді проблеми прогавив найважніше: що буде, що станеться, як він купить авто. Так, отже, довідувався щойно з власного досвіду.

Що було перед тим і що сталось потім... Раніше і пізніше... Без авта і з автом.

Перед тим: не мав часу, був жахливо зайнятий. Годину їхати на працю, годину їхати додому, дев'ять годин працювати, вісім годин спати, ще треба додати обід, сніданок, вечерю, одягнутись, поголитись, скупатись — а доба має все ті ж самі незмінні 24 години. Жінка і двоє дітей. Не мав часу. Очевидно, розмовляв, не був німим. Казав зима припікає, підвишку десять центів дістали, знову випродаж у крамниці біля мосту, дорогу асфальтують, дивись-дивись, уряд 200 тисяч трун для цивільної оборони купив. На довгі розмови не вистачало часу. І добре так. Не любив споминів, мрій — уважав і одне і друге втечою від дійсності, якою мусить жити.

Потім раптом мав час. Дві години кожного дня більше. Зайнявся вихованням дітей. Посадити на коліно і — "гоп-гоп, їхав-їхав пан, на конику сам"... Стара добра гра. Чи навчити спільної деклямації: "Де є, де є той літак, що вгорі гуркоче так?" Або розповісти історію про те, що був хлопчик і стовпчик, а на стовпчику горобчик. Яке розчарування! Діти в найбільшому розпалі гри зненацька домагались відкрити телевізію, хотіли дивитись на Гавді-Дуді тайм, або Тік-так-ток. Мале, ще трьох років не мало, не витягаючи пальців з рота, репетувало: "Не хочу папа, хочу Робін Гуд". Хто винен? Авто.

З сусідами також клопіт. Перед тим відгородився, навіть у дослівному значенні цього слова: поставив високий тин. Казав: якщо я мешкаю рядом з месьє Х, чи містером У, чи паном З — це справжній випадок. Ця близькість не означає близькости інтересів і зацікавлень. На привітання відповідав усмішкою і на цьому співжиття кінчалось. До цього призвичаїлись. Та відколи купив авто сусіди стали більше натискати, усмішки не вистачало. Його мовчазність, стриманість у почуттях у демократичній вільній системі ображала їх і не тільки свідчила про його невдячність, але й викликала підозріння. Зустрічав якщо й не ворожі, то підозрілі погляди. Хто винен? Авто.

З самим автом — також клопоти. Так, їздити автом навчився скоро. Авто нове, само їде. Як дивитись збоку — страшно їхати, зродкувалась думка, ануж не зупиниться. Хоч і на 6 циліндрів купив, але сила яка — 175 кінських сил! Та сідав і почувався, як у фортеці. Їхати і їхати! А де пристанути, от питання, де поставити авто. На працю приїжджав, трьома-чотирма вулицями навколо ганяв, шукав місця — авто біля авта. Вертався додому — історія повторювалася. Тепер же в суботу, у неділю не працював і це було ще гірше: не мав куди їхати, не мав до кого їхати. Поблизу, вулицями, до крамниць — усе відбувалось так скоро, так трагічно скоро. Хіба стояти біля вікна і оглядати авто. Перед тим, у неділю виходив з жінкою і дітьми, ішли вулицями, заглядали на вистави крамниць, діти бігали, падали, штовхались — це все було природньо. Але авто... Не міг же бути диваком, лишити авто й ходити пішки. Що робити? Продати авто. Хіба за пів ціни. І що сказати сусідам, як пояснити на праці? Було й нема. Усе ж таки!

Став нервовим. На праці — напружений. Раніше — сідав у трамвай і відпочивав. Це було приємно навіть, хтось інший керував і перебирав на себе відповідальність. Тепер і дорогою — насторожений, чуйний, уважний, приготований на все. Випадки кожного дня. Смерть, каліцтво. Не був фаталістом, певно, інакше не приїхав би аж до Канади. Раз натрапив на картку компанії забезпечення, обчислення-передбачення на наступний рік, скільки буде вбитих і ранених. Утратив апетит, напади нудоти дістав, щось як морська хвороба. Півгодини перед їздою стовбачив біля вікна, дивився на авто, тупцював по кімнаті, знову оглядав авто, не міг нічим зайнятись. Схуд, кричав на дітей. Навіть жінці не міг вияснити причини. Гордість. І відбувались такі розмови: — Що? — Нервуюсь. — Чим? — Ще не знаю.

Був сам, цілком сам.

Хай покарають! Хай відберуть право їзди! Хай заберуть авто... Так, це справді чудове вирішення.

— Тома Войнар!

Знову став перед лицем правосуддя.

Пробелькотів:

— Бачите, це сталось не через нахабство, я не кавбой, і я знаю, що таке відповідальність. Як я виїхав, інше авто звертало, я почекав, хоч моя першість була, але я уступив, потім поїхав, та світло за цей час змінилось на червоне.

Суддя поправив окуляри, мабуть таки тиснуть його, просте не скинув і не поглянув на жертву. Стукнув молотком по столі...

— 8 долярів кари і судові видатки! — І тихіше, на прощання: — За чемність.

Спершу не побачив авта — трамвай проїхав. Стояло ніжно-зелене, блискуче і чисте.

— Як дзеркало, — прошепотів Тома і задоволено крякнув. Підбіг. Відкрив двері і зачовгав черевиками — бруд до підошов пристав. Сів до авта, поклав руку на кермо і солодко зітхнув:

— Ну, й панікери! Наговорили, набалакали! 100 долярів кари, в'язниця, право їзди відберуть. Ха!

Монтреаль, 1957

Уже появився перший том монументального твору

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

(словникова частина)

Просимо вносити передплату на чотири томи (двадцять зошитів, 1 600 сторін енциклопедичного формату), у полотняних обкладинках і охоронних картонах.

Видає Наукове Товариство ім. Шевченка. Гол. редактор: проф. д-р В. Кубійович. Передплату — $ 50 за цілість можна сплачувати догідними місячними або двомісячними ратами. Проспекти видання висилаємо безкоштовно.

Звертатись на адресу представника, д-ра Богдана Винара.

B. WYNAR,
P.O. BOX 1864
DENVER 1, COLO., U.S.A.

Степан РИДНИК

РЕВАҐА

І

Уперше по своїм приїзді до Бобринської, я почув за Реваґу одного літнього вечора, коли проходив залізничним шляхом-греблею через Тясмин, вертаючись із Сміли до Бобринської.

Було так коло десятої. Може трохи й пізніше. Ліворуч від греблі простягнувся широкий став, а далі перегороджувала Тясмин друга, довжезна й височезна гребля. Був тихий липневий вечір. Тільки здалека, із сторони Бобринської, від часу до часу долітали голоси залізниці — свищики паровозів. Я йшов не сам. І попереду, і позаду мене, на різних віддаленнях, миготіли у вечірних сутінках постаті, що переходили греблю в обох напрямах..

І ось раптом усе це спинилось і стало. Став і я. Зліва, зі сторони ставу залунала пісня:

"Ой, зійди, зійди
Ти, зіронько та вечірняя!
Ой, вийди, вийди,
Дівчинонько моя вірная!"

Стара пісня. Багато разів чута. Одначе, враження, що його вона справила на мене відразу, з першого звуку, було величезне. Співав її сильний, розкішний баритон, а тембр голосу і особливо сила почуття, що його співець укладав у свій спів, були надзвичайні.. Що за чудасія?

Проспівавши одну пісню, співець затягнув другу:

"Ой, не шуми, луже,
Зелений байраче!
Не плач, не журися,
Молодий козаче!"

Співав, очевидно, якийсь артист. І то неабиякий. І то не співав, а плакав. У його голосі цілком виразно було чути ридання і сльози. І сльози падали на оксамити пісень, мішалися з їх сріблом і, піднісшись догори, падали невимовними жалями на широку околицю.

Хто цей мистець?

Може, був це хтось із літніх гостей графа Бобринського, що мабуть також кохався в мистецтві та й гостив у себе різних славних мистців. Так я думав. Але мені хотілося знати докладніше, що це за артист, і я підійшов потихеньку до найближчої купки людей, що також слухали, і спитався півголосом, хто це співає?

— Реваґа, — сказали мені.

— Якийсь артист?

Я ніколи не чув такого імені.

Дівчина, що була в гурті, порскнула сміхом...

— Ні. Реваґа! — почув я знов у відповідь.

Мабуть, якийсь місцевий співака.

Люди думають, що я тутешній і знаю того Реваґу, і не вважають за потрібне ширше про нього говорити. А може так заслухані в спів, що шкода їм і хвильки на говорення. Я відсунувся.

А тим часом таємничий Реваґа співав пісню за піснею, і все з любовної лірики. Видко було, що співець переживає великі муки кохання, або щонайменше мучила його невимовна жадоба кохання. Пісні були, як я з великою приємністю зауважив, самі українські: народні і штучні. Попадались між ними й міські витвори, з нальотом московського лексикону, як непричком оця:

Я ж тебе, милая,
Я ж тебе люблю,
Я ж тобі, милая,
Башмачки куплю.

Куплю башмачки
Ще й панчішечки,
Шовкові ленточки
На подв'язочки".

Але й ці пісні глибиною й щирістю почуття робили могутнє враження. Що ж воно за співець?

Довго слухав я, слухала гребля, слухала й ціла Сміла, бо могутній баритон сягав далеко, далеко... Аж десь може за дві години прийшов кінець. Співець проспівав останню пісню, і останні ридання та останні сльози розсипались над нами дорогими діямантами... Стало тихо, люди стояли, мов укопані...

Додому я йшов п'яний. Приблизно почував я себе так, як після першого концерту коляд Кошиця, у Києві, коли я йшов, а за мною тьохкав соловейко:

"Сукню шили — вкоротили!
Черевичкам не вгодили"...

Яка трагедія!

І тепер, як і тоді, я був повен жалю. Тоді мені було шкода маленької Улянки, що їй бідній сукню вкоротили, а вона ж стільки мріяла про неї, стільки надій покладала на неї! А тут було мені ще більше шкода великого серця, що гине від великого кохання... Хотілося плакати.

Коли на другий день я розповів своїм співслужбовцям про вечірній спів, то довідався від них, що то справді надзвичайний співака, але на жаль, не артист, а... звичайний смілянський злодій! Ба, навіть душогуб...

Я рішуче запротестував проти такого очорнення великого артиста, але мені сказали, що так воно є і нічого не вдієш. Сказали, що люди бояться його і бояться за нього говорити, хіба що серед близьких знайомих відважуються сказати кілька слів, бо Реваґа таки не любить, щоб за нього хтось недобре говорив. Один по одним порозказували мені неймовірні речі.

Насамперед сказали мені, що "коли Реваґа співає, то це знак, що ятері та верші, розставлені людьми в ставу, вже порожні. Від часу до часу він об'їжджає ті місця, де наставлені ятері, вибирає рибу, ставить ятері акуратно на своє місце, щоб рибка ловилась далі, а сам пристає човном до острівця, що посеред ставу, наварює собі з риби казан юшки, наїдається, випиває добру чарку, а потім випливає на широке плесо і співає, виливаючи душу. Ніхто не насмілюється впімнутися в Реваґи за рибу.

"Реваґа небезпечний злодій. Ходить із захалявним ножем і навіть має на своїм сумлінні не одну душу. Поліція не чіпає його і обходить, а люди й

поготів. Кажуть, що він орудує не сам, а має за собою якусь банду, що оберегає його і в разі потреби пускає червоного півня, коли хтось дурний і необачний відважиться зачепити його. Або відбиває бебехи необережному зухвальцеві. Кажуть, що має також зв'язки з поліцією. А врешті хто його знає. Найліпше — не попадатися йому на дорозі. Це ще не старий чоловік, парубок, але виглядає дико і подобає на справжнє страховище: велет, величезна голова, бусурменський вигляд. Як іде, земля двигтить. Дівчата обминають його десятою вулицею. Ніколи ніхто не бачив його з дівчиною. Йому залишається тільки співати про дівчат, і це він уміє робити, як ніхто інший".

Отже, ліпше не попадатись Ревазі на очі. Але я думав інакше. Мені, власне, кортіло якнайшвидше попастись йому на очі! Я не міг припустити, щоб людина такої тонкої душевної конструкції, такої сердечної ніжности, такої здібности до найвищого поетичного натхнення, могла бути злодієм і душогубом. Злодійство і душогубство — звірячі елементи, і коли вони опановують людину, то така людина й поводиться по-звірячому і навіть у коханні виявляє тільки звірячі інстинкти і тільки у звірячій формі. А Реваґа співав:

"Та не лякайся, що змерзнеш, лебедонько!
Тепло, ні вітру, ні хмар.
Я ж пригорну тебе до свого серденька,
А воно палке, як жар!"

"Лебедонько!", "Пригорну тебе до свого серденька!" Чи міг усю красу цих слів відчувати і з такою ніжністю передавати звір? То неправда.

Ясна річ, що в посуджуванні людьми цього нещасного Реваґи було якесь непорозуміння. Подібні непорозуміння трапляються часто, і приповідка, що голос народу є голосом Божим, належить до громади невдалих і хибних премудростей. Слухаючи оповідань про Реваґу, я не все приймав на віру, але все вважав за наслідок якихось трагічних причин, що в кожнім разі не мають нічого спільного із звірячими інстинктами.

І тому я не боявся зустрічі з Ревагою і хотів її. Хотілось мені підійти до нього з такою самою сердечністю, яка була в його співі, і з таким самим теплом душі. Я пригадав собі слова одного з моїх шкільних учителів; "Людська душа — тепломір: від тепла розширюється, від холоду стискається, кулиться, ховається". Люди не вміють підійти до Реваґи, дихають на нього холодом злоби й ненависти. Тому він такий. Безперечно. А я зроблю інакше. І покажу тоді всім, що це за благородна душа! Нехай їм буде соромно, і нехай вони на майбутнє будуть обережніші в своїх осудах.

II.

І ось унедовзі після даних мені інформацій і пересторог відбулась моя вимріяна зустріч із Ревагою.

Було це одної пізньої ночі. Я проходив другою греблею, вертаючись із Сміли додому. Якраз і настрій був у мене відповідний: блаженний. Я вертався з романтичного побачення! І місяць срібний, що на ту пору буйними парусами обсотав був небо і землю, і зорі ясні, і верби золоті, що поставали обабіч греблі, розпустивши свої коси аж додолу, і тихі плеса ставів по обох боках греблі, усе це і все, що навколо, так само блаженно усміхалося мені. Люди добрі! Нема нічого кращого за кохання в Смілі. Тоді я зрозумів усією своєю істотою Реваґу. Я йшов..., ні, неправда! Я не йшов. Це не був хід. Це був літ на невидимих крилах, як то часом сниться у сні. Дайте мені Реваґу! — домагався я. Тепер я з ним поговорю. Але це не буде мова. Це буде пісня. Така сама, як його божественні пісні, там, ліворуч, де Тясмин розлився у широкий став. У Смілі попереджували мене, щоб я ліпше переночував у місті і не пускався наніч у небезпечну путь; особливо, щоб обминав греблю під золотими вербами, бо то займанщина Реваґи. Добре, якраз сюди мені дорога!

Зробивши здовж греблі кільканадцять кроків, я почув за собою приспішену ходу. Щось наче валилося. А не встиг ще я оговтатись і збагнути, що, де й куди, як у кількох кроках коло мене виринуло "чудище озорне і обле". Велетенська статура, а голова — добрий баняк. Не було сумніву, що це Реваґа. Велетень одним ударом кулака міг зробити з мене мокре місце. Куди там братися! Признаюся, що мій блаженний настрій відразу зник, душа охляла, стало моторошно. Хотілось ганебно втікти. Але... було вже пізно.

— Гасподін, дайте вогню!

Я став. Тон сказаного був такий, що виключав усяку можливість думати, що справа обмежиться вогнем. І я відчув, що в моменті, коли я буду давати йому вогню, станеться щось вельми погане... Я вирішив рятуватися лагідністю і йти злодієві назустріч, попереджуючи його правдиві бажання. Тому похапцем витягнув із кишені гаманця і хотів чомусь розкрити його.

— Не нада. Я сам пощитаю, — сказав Реваґа, узяв у мене з рук гаманця і спокійно поклав у кишеню.

— Часи!

Я витягнув годинника і подав.

— Далі!

— Вже все, — відповів я, розводячи руками.

— Спінжак!

— Бійтеся, — кажу, — чоловіче, Бога! Як же я піду додому без піджака? Не думайте, що я такий, як інші. Повірте, що я ваш приятель, я завсіди обороняв вас перед людьми, коли вони...

— Скидай, дурак, спінжака і не разґаварівай!

Я скинув піджака й віддав.

— Штани!

— Прошу вас...

— Штани!!

Я скинув штани і лишився в самій білизні.

— Башмаки.

Я вже не сперечався і не просив. Поквапно нахилившись, роззувся, а роззуваючись, лебедів:

— Злі люди говорять, що ви такий-сякий, а я завсіди казав їм, що ви благородна душа...

— Не виражайся, бісова кров, а давай башмаки!

Я віддав черевики. Думав, що далі піде черга на

білизну. Але замість того, Рева̀га раптом підскочив до мене, схопив величезним кулачищем за горлянку, так що мені відразу тріснула на спині сорочка. Я хотів крикнути, але не міг ані хавкнути. В очах розсипались іскри, і мені здалося, що бандит шугнув вільною рукою до халяви і що в повітрі блиснув ніж!

Аж тоді я дізнався, яку неймовірну силу може видобути з себе людина, коли рятується від видющої смерти. Я шарпнув, але шарпнув так, що в руці Рева̀ги залишилась тільки сорочка, з ковніром і рукавами, а я сам вислизнув, наче мене хтось тучним салом помастив. А вирвавшись, побіг кулею. Чи доганяв мене Рева̀га, не знаю, бо я гнав так, що в ухах свистало. Аж добігши кінця греблі, я почув раптом сильний, пронизливий свист перед собою, а по нім із різних боків такі самі пересвисти. "Аж тут мені кінець!" майнуло в голові, бо відразу шибнула думка, що це Рева̀гова банда збирається перейняти мене з переду.

— Люди добрі, змилуйтеся! — не своїм голосом крикнув я.

— Мерлець! Мерлець! — залунало з усіх боків, і якісь фігури кинулись уростіч.

Я прожогом збіг із греблі, загнув уліво̀руч, щоб обминути по дорозі засідку, пробіг так кільканадцять кроків, налетів на якийсь штурпак, зашпортався і, гепнувши на землю, розтягнувся, як платва. Світ мені затьмарився і зник. Але тільки на якусь хвилю. Я зараз же знов очутився і почув над собою голос:

— Який це дідько бігає поночі голяком?

— Тікай, то мерлець, — гукнув хтось дальший.

— Який чорт мерлець! Це якийсь самошедший.

Я спробував звестися на ноги, але чиїсь залізні руки вхопили мене міцно за рамена і притиснули назад де землі.

— Люди добрі змилуйтесь!

— Що ти за один?

— Я... — і я, як тільки міг, почав оповідати, хто я і що зо мною сталось. Мене підвели. Тим часом наспіли інші. Спитались, що сталося. Я мусів був знову оповісти за свою пригоду. Слухачі були самі хлопці. Слухали й реготались.

— А який це дурак сказав вам сюди ходити та ще й одинцем? Тут Рева̀га промишляє. А він того не любить. Особливо, коли хтось по зальотах волочиться. Ха-ха-ха! Таких він немилосердно обдирає і калічить, щоб дівчата бачили, що то за дрантиві козаки до них залицяються. Він, бачите, сам не залицяється, бо ніяка баришня на нього не дивиться, такий він бузувір, тому й мститься бісова кров. Не дай, Боже, попастись йому під руку. А ви, господін, мабуть десь до баришні ходили?

— Ну, скажім...

— Отож і маєте. До баришень у нас не можна поночі самотою ходити. Треба гуртом. Отак, як ми. Відбули своє, а тепер збираємось докупи, щоб громадою перейти греблю. Так нас Рева̀га не має духу зачепити. Інакше тут не можна.

Зі сторони Бобринської почувся недалекий свист, йому відповіли з гурту.

— Це наші.

Я попросив, щоб позичили мені якоїсь одежини прикрити тіло.

— Спінжака вам, господін, дамо, але штанів, звиніть, не можемо. І башмаків теж. Підете босоніж. Та воно тепер тепло. Літо. От якби таке приключилось вам узимі, то було б паршиво. Дуже паршиво.

Але мені і без зими було "паршиво". Зуб на зуб не попадав. Навіть позичений піджак не поміг. Попрощавшись із хлопцями, я шпарким кроком рушив додому.

З того часу я не люблю любовної лірики. Особливо у виконанні баритонів... Другі мають із того насолоду, а мені навпаки робиться моторошно і на душі важко. Пригадується Сміла, гребля через Тясмин, липнева ніч, Рева̀гові серенади, голова з добрий баняк, здоровезні кулачища і... ну, і так далі.

III.

Скоро після цього сталася подія, що наробила значно більшого розголосу і спричинилась навіть до постання приповідки: "Що Рева̀га зв'яже того ніхто не розв'яже".

Злодій перевів нову операцію, а жертвами її були двоє молодих людей — хлопець і дівчина. Сама ж операція мала зв'язок і розв'язок романтичний. Не бувши сам співучасником цієї операції, зможу оповісти про неї тільки на підставі оповідань, що ходили поміж людьми. Насамперед треба дещо сказати про хлопця. Прізвища його не варт подавати, а назвім його, скажім, Любченком. Або ще ліпше Розлюбченком. Ця назва найліпше пасуватиме до нього, бо хлопець своєю вдачею належав до тих нещасників, що закохуються безумно, тиждень-два кохають шалено, потім міцно, далі вірно, ще далі невірно, а нарешті ганебно тікають, наобіцявши перед тим, у найбільшім розпалі кохання і від глибини щирого серця, бо-зна чого. Ця хиба його характеру перешкодила йому в свій час оженитися, а ставши старшим парубком і відповідно змудрівши, хлопець уже свідомо викручувався і не давав собе спутати шлюбним путом. А що мав серце дуже запальне, хоч і не здібне довго горіти, то спочивши якусь часинку від одної сердечної бурі, кидався в другу і так мандрував життєвими стежками, перебираючи дівчатами, як богомільний пацьорками... Аж поки не замішався у справу сам Рева̀га.

Це було, як я вже сказав, внедовзі після того, як Рева̀га вилікував мене від деяких сентиментів. Був вечір. Розлюбченко, що переживав якраз останню стадію чергової тури кохання, ішов знуджений додому, обходячи псячими стежками вулиці, де б могла його перестріти остання жертва його палкого серця. Але на цей раз жертва була не з тих, що пасивно, покірно і мовчки миряться з тяжкою долею зрадженої і покинутої та на самоті виплакують очі темними ночами. Ні. Дівчина була з діючих. Побачивши, що хлопець щось охляв, що кількість його жагучих поцілунків зменшилась до нікчемних решток, а сама жагучість їх не варта

вже була ані доброго слова, — занепокоїлась. А коли хлопець два чи три дні зовсім не показався, вирішила вжити своїх заходів і власними силами змусити його шанувати свої слова та притягти до виконання многократ даваних обіцянок.

Пішла сама шукати за ним. Переходила від вулиці до вулиці, кудою він звичайно ходив, виглядала з усіх боків, аж нарешті одного вечора, коли вже вечірні сутінки досить згусли, застукала його самітного на собачій стежці. Несподівано заскочений хлопець не встиг чкурнути...

Була очевидно якась розмова. Яка саме, не знаю. Але можна з певністю думати, що з одного боку були поставлені недвозначні питання, а з другого — були давані складні та плутані відповіді. Слово по слову, і дівчині стало ясно, що її попередній неспокій не був даремний і що хлопця не чарують уже її ясні очі, ні чорні брови, ні стан гнучкий та високий, ані всякі інші дівочі скарби. Попередні жертви Розлюбченкового баламуцтва в таких випадках нарікали, просили, плакали, і він сподівався, що й цього разу буде та сама драма. Одначе, так не сталося. Навпаки. Дівчина з того всього сміялася. І сміялася так, наче її щось сильно лоскотало: голосно, весело і нестримано. А срібло її сміху дзвонило далеко по околиці. Чи був це справді сміх веселости, чи може ображеної амбіції, чи нарешті відчаю душі, не знати. Були моменти, коли дівчина знову подобалась Розлюбченкові, і він тягнувся навіть цілувати її, тільки вона рішуче відштовхнула напасника. І сміялася далі.

Так минала година за годиною, вечірні сутінки густішали і наближалася ніч. Романтична зустріч затягнулася до небезпечної в Смілі години, коли в місті довкола має бути спокій і ніякі закоханці не сміють порушувати порядку ночі, що була виключним і необмеженим маєтком Реваги. Можна навіть і тут із певністю сказати, що коли Ревага виліз із свого денного барлогу і почув срібний сміх дівчини, то відразу сказився і без найменшої гайки подався в ту сторону, звідкіля так голосно давала про себе чути радість молодого кохання. Бо від чого іншого може так весело і так нестримно сміятися дівчина, як не від розкошів кохання? І хто інший може бути спричинником такого сміху, як не якийсь бісової душі молодий джигун, що йому дівчина всіма способами виявляє свою гарячу прихильність і свою молоду ласку? А таких джигунів Ревага не любив.

І ось раптом перед парою виринула з пітьми страшна потвора! Стукнула хлопця по голові, і той заточився, двигнув і впав. Не подав ані найменшого знаку, що йому принаймні боляче. А останній дріб дівочого сміху застряг десь у горлі, і сама вона, дарма що була з активних, затрепетала, як осикове листя.

— Ані пари з уст! Ані кроку! — пригрозив Ревага.

Дівчина застигла. А Ревага нагнувся над хлопцем, обернув його кілька разів, мов ту ляльку, роздягнув до півгола, потім попросив дівчину роздягнутись до сорочки, потім перевернув нерухомого хлопця обличчям до землі, приложив йому на спину знепритомнілу дівчину, очима до зір, відтак добув реміня, стягнув ним тісно два тіла, застібнув ремінь на пряжку, забрав одежу і пішов до лиха.

На небі бреніли зорі. На землі "ходив сон коло вікон, а дрімота коло плота". І нікому було заглянути до відлюдної стежки, де лежали два тісно зв'язані нерухомі тіла.

Аж ген-ген згодом, десь так перед білою зорею, набрели на них якісь випадкові люди. І наробили неспокою і дали знати до найближчих хат. Збіглися люди. Здивовані, а ще більше стривожені, вони обступили страшну знахілку. Такого ще не бачили, щоб разом два трупи та й ще пов'язані. Пішли різні здогади, хто б то міг бути. Але ніхто не міг сказати нічого певного. Так само ніхто не відважився підійти ближче до трупів. Хто його знає... Ніч має своє право...

Від безплідних здогадів громада перейшла згодом до питання: а що його робити? Стали міркувати... Кожний подавав свою раду. Надійшли свіжі сусіди, розпитувалися і похитували головами та розводили руками. Аж по докладнім і довгім міркуванні та обговоренні ситуації громада перейшла до остаточного висновку, що було б найліпше дати знати поліції. Післали по полінію.

Тим часом від передранішнього холоду дівчина очутилась і застогнала. Люди з переляку відскочили і подались на кілька кроків назад, ховаючись одно поза другого. Дівчина стихла... Люди затаїли дух. Але за хвилю дівчина почала борсатись. Частина глядачів зараз же зникла, а решта збилась тісніше докупи. Постала тяжка ситуація. З усього було видко, що один труп неначе б ожив. То було ясно. Але неясно було, що його робити. Один одного посилав придивитись ближче і в разі потреби відв'язати дівчину. Але тверезіші голоси не радили того робити, бо тоді начальство не знало б, що до чого. Ліпше лишити так, як е, і ждати на поліцію.

Аж надійшли якісь залізничники, що поспішали на ранішню службу. Ці показались відважними. Розпитавши, в чому річ, підійшли і розстібнулу дівчині під грудьми ремінь, а потім стягнули дівчину з хлопця. Від цього і хлопцеві стало легше, і він незабаром і собі очутився. І коли вернулись посланці, не знайшовши ніде поліції, то з дивом побачили, що трупи ожили: дівчина сиділа напочіпках і тряслася від тихого плачу, а коло неї сидів на землі хлопець і раз-у-раз крутив головою. Надокола стояли люди і сумно слухали, як дівчина плакала. Плакала від пережитого страху, від сорому перед людьми і від неслави, що від завтра піде гуляти по цілій Смілі, заплямить її чисту дівочу честь і засудить на вічне дівування. Одначе, ця остання причина плачу, як скоро показалось, була цілковито даремна.

Чи то від сильно пережитої негоди, чи від Ревагового тумака, чи від чогось іншого, Розлюбченкове серце сокрушилось, і йому стало невимовно жаль бідної дівчини. Дармащо довкола стояли люди, він обняв її, тісно пригорнув до себе і при всіх

людях ніжно погладив по головці. Дівчина ще більше заплакала. І глядачі не стримали своїх сліз.

А потім у супроводі купи людей хлопець відвів дівчину до її батьків. Там обговорили всю справу, а вранці дали попові на заповіді. За три неділі відгуляли бучне весілля. Молода була щаслива. В потайних закутинах душі гаряче дякувала Ревазі, що своєчасно і рішуче засяг до її сердечних справ.

Молодий також не дуже нарікав на Реваґу. Пухлятина на голові, що її посадив там Ревага, скоро стахла, в'язи теж помалу перестали обертати його голову набакир, очі, що були трохи вилупились, вернулись назад на своє старе місце, але що найважніше — серце його розпочало свіжу туру кохання.

Коли через три тижні молоді брали шлюб, то якраз була перша стадія — шалене кохання. І тягнулось воно на цей раз не тиждень-два, як то бувало давніше, а без угави, і не видко було жадних ознак, що воно колинебудь охляне і вступиться перед другою, слабшою фазою. І не дурно казали люди, що кого Ревага зв'яже, того ніхто не розв'яже.

В інтересах правди треба сказати, що в цьому оповіданні, як то може зауважили й самі читачі, є одно непевне місце, а саме: чи справді Ревага пов'язав молоду пару ремінем? Я сам цього твердо не знаю, бо різні оповідачі оповідали різно. Одні казали, що таки ремінем, а другі запевняли, що не ремінем, а налигачем, чи навіть воловодом. Самі ж пошкоджені, хлопець і дівчина, заперечували взагалі навіть самий факт пов'язання і дуже обурювались, коли їх про це хтось, жадний правди, питав. Та вони не входять в рахубу, бо самі були в непритомному стані, тому й не могли знати, що саме зробив із ними Ревага. Тільки самовидці могли сказати, як воно справді було, але при ближчім розборі діла виявилося, що ніяких самовидців не було. Бо коли через кілька днів довідалося про подію начальство і купа поліції на чолі з приставом і поліційним надзирателем пригналася в повній зброї на місце злочину, але вже ніяких свідків не об'явила, а поблизькі сусіди, всі гуртом і кожний зокрема, сказали, що нічого знати не знають і нічого відати не відають і вперше про все це чують. За таких обставин не могло бути ані мови про те, чи Ревага вжив реміня, чи налигача. Тільки знаючи захланність злодія Реваги, можна дуже сумніватись, щоб він на таке діло пожертвував реміня. Треба думати, що то був налигач. Або навіть нічого не було, а всю історію з пов'язанням вигадали якісь пустосвисти, щоб наробити сміху.

Ще тиждень після того, як пригналася поліція, ходила по псячих стежках варта в особі одного поліцая. Вартовий розганяв дітей, що хотіли там бавитись, і лузав насіння. Чому він там ходив, не знати. Потім зник.

IV

Як уже згадувалось, люди не важились щось погане говорити на Реваґу. Так само й собаки не гавкали на нього. Але з іншої причини: люди боялись, собаки любили його. Зачувши здалека тяжкі Реваґові кроки, кожна собака починала крутити хвостом і облизуватись направо й наліво, бо знала, що Ревага має для неї кусник м'яса. Це був вітаний гість.

А м'ясо добував Ревага на ярмарку, у селян. У Смілі щосереди відбувався свинячий ярмарок. Із околишніх сіл з'їздились селяни і привозили свиней, а серед них звичайно і годованих кабанців. Ревага любив відвідувати такі ярмарки. Ходив діловито поміж возами, оглядав свиней, обмацував кабанців, плескав їх по спинах, шрябав попід животи, прицмокував, недбало питався за ціну і взагалі поводився, як належиться справжньому, солідному купцеві.

— А що править? — питався, не дивлячись на господаря.

Кожний господар, коли він хоч трохи шанував себе, не квапився з відповіддю. Удаючи безнадійно байдужого, прикидався глухим і запалював люльку, чи взагалі будь-яким способом нехтував та ігнорував покупця. Аж після другого, або третього запиту казав свою ціну.

— Та, ви, чоловіче, Бога не боїтеся! — накидався, наче вжалений, Ревага на господаря. — За таке поросятко і такі гроші?! Та мене жінка з хати б вигнала, якби їй таке дрантя пригнав на подвір'я!

Після цього впадала до слова розлючена господиня кабана, і починалася гостра дискусія. Не знати, чи Ревазі подобався самий процес торгу, чи він хотів тільки впертою суперечкою викликати враження правдивого покупця і замаскувати свої злодійські заміри. Мабуть і те, і друге.

Але найдовше спинявся Ревага коло тих возів, де не було господаря, або де господар, наївшись на базарі смачного холодцю і випивши добру чарку, лежав на возі і безнадійно боровся зі сном, або й таки спав, а його молодиця тим часом бігала поміж жидівськими крамницями, і залагоджувала свої покупки та оглядала цікаві товари. Спитавшись кілька разів за ціну й не діставши відповіді, Ревага виймав непомітно чепіля, перерізував мотузку і помаленьку, вибравши догідну хвилю, відганяв кабанця далі, мішався в ярмаркову гущу, а вибравшись із ярмарку, гнав здобич додому. Та сказати по правді, я не знаю, як він це робив. Досить того, що робив.

— А чим ви його, пане господарю, годували, що такий нівроку опецькуватий удався? — усміхаючись питалися сусіди, побачивши Реваґу з кабаном.

— Та слава Богу, ще люди мають чим годувати! — відповідав Ревага і реготався. А потім додавав:

— От не лінуйтесь. Купіть і собі. На торговиці того добра досить. Там що мужик, то свиня.

Такі ярмаркові операції проробляв Ревага частенько. Не раз було чути на ярмарку завід молодиці, що ходила по торговиці, ламала руки й даремно шукала поміж чужими свиньми свого кабанця, що його ще з малого поросятка плекала, мов свого ока доглядала і на нього надії покладала. Не раз. Місцеві люди знали, чия це справка, жаліли покривджених, але... не важились устрява-

аи до чужої біди. Піліція в таких випадках зникала.

Аж нарешті селяни одного села змовились спіймати злодія і зробити йому саксаган. Одної середи прибула на ярмарок валка возів. Розташувалась. Господарі поприпинали кабанців. Молодиці принесли в череп'яних полумисках холодцю, горілки; люди покріпилися і розпочали ярмаркувати...

Трохи згодом деякі полягали, прикинувшись сплячими і маючи при боці дебелі дрючки, інші знов засіли оддалік, готові кожної хвилі впасти на злодія.

І ось об'явився Ревага.

Пройшов поволеньки здовж возів, від кінця до кінця. Потім одійшов далі. Пильним, досвідченим оком оглянув іздаля ситуацію. Відтак вернувся помалу назад, спиняючись то коло того, то коло цього воза, і нарешті пристав коло одного з найбільше виплеканих кабанів. Господар лежав на возі нерухомою колодою, з шапкою на обличчі. Коло воза нікого. Ревага нагнувся до кабанця і погладив по щетині.

— А що править? — не підносячи голови, спитався воза.

Відповіді не було. Ревага нахилився знов і пошкрябав кабана позавуш. Потім підніс голову, глянув на віз і вже голосніше спитався подруге, що коштує поросятко. Відповіді знову не дістав, а натомість почувся з воза могутній хропіт...

Ревага глянув сюди, туди. Постояв трохи. А потім непомітно витяг ножа, перерізав припін, штовхнув свиню і потягнув за собою.

Але в цю мить знісся в повітрі величезний дрюк, дмухнув, як роз'ярений бик, і бахнув по здоровезній голові. Бандит глухо застогнав, хитнувся і впав! І настав наглий суд. Господар скочив із воза. звідусіль пригнались сусіди, обскочили Реваґу, у повітрі замиготіли киї, коли, люшні, а над усім тим залунало глухе, важке гепання. Ярмарок стих. Хвилю, дві мовчав, а потім раптом загув і ринув на місце розправи. А за ярмарком, на останніх задах прибігла поліція. Та було вже запізно. Поки вона протиснулася в середину гущі, поки відтиснула роз'ярених дядьків, Ревага лежав уже без руху, у калюжі крови.

Так загинув великий співець. Найбільший із тих, що я їх чув за ціле своє життя. Разом із тим стало в Смілі одним злодієм менше. Але тільки одним.

Сучасна поезія в Україні

Петро ДОРОШКО

ДЕСНЯНСЬКИЙ КРАЙ

ДЕСНА

Десно!
Ріко моя чудесна!
Нерівна, та чиста вся твоя путь.
У водах твоїх прозорість небесна
І хмари в тобі, як у небі, пливуть.

Білі
Або від зорі загорілі,
Випливуть світлою тінню на луг.
Як кулички, як качки легкокрилі,
Що так і пурхають в травах навкруг.

А я лугами
Поміж стогами
То підійду до твоєї коси,
То над затоками, берегами,
То по ожиннику навскоси

Йду, переходжу
І не можу
Налюбуватись роздоллям твоїм,
Лісом, що обрій зайняв, як сторожа,
Полями за узбережжям крутим,
Тобою, що, поминувши Чернігів,
Води швидкі несеш до Дніпра...

Жаль, що малим хлопчаком я не бігав,
Скажемо, десь в районі Остра,
Або отут, біля тихої Рудні
Не мчав пастушком на рахманнім коні,
Хоч і мої дитячі будні
У придесенській пройшли стороні,

У воркітливім чернігівськім лісі,
Де і суниці й зозулин спів,
Де в кожнім селі — мох на стрісі,
Де перепел б'є в гущині хлібів,
Де вечори, від жари імлисті,
Обволікають ближні гаї,
І сіножаті в лозі, болотисті,
Нагадують, Десно, простори твої.

Може, тому луги заплавні,
Ожинником вислані береги,
Як і в літа дитинячі давні,
Рідні мені і дорогі.
Гляну на них — оживе, воскресне
Ота чарівна, безтурботна пора...

Десно!
Ріко моя чудесна!
Золотокоса
Сестра
Дніпра!

*
* *

Ластівки на електричнім дроті,
Не попарно — зграйкою, в гурті.
Вже вони думками в перельоті,
Вже вони не дома — вже в путі.

Промінь сонця — на червоні груди,
Райдуга на чорному крилі.
Все вони з людьми, усе між люди,
Хоч і не прописані в селі.

Я підходжу ближче, примічаю,
Щоб з такими ж не поплутать їх.
Щовесни я ластівок стрічаю,
То ж тепер зустріну саме цих.

*
* *

У рідколіссі сонце і тепло
І заколисує дрімотна тиша.
Тут засиніло вересу стебло,
Поглянеш — і на серці веселіше.

Тут вітерець внизу ледь тільки дише,
А в гущині, де дуб підніс чоло,
Нежданo зашуміло, загуло,
Так, ніби вихорем гілля колише.

Ходімо вглиб — там ягода і гриб,
Як музика, сосни старої скрип,
Покиньмо це дрімотне рідколісся.

Там горлиця туркоче віддалік,
Літам зозуля підбиває лік,
Там все, що серцю може дать Полісся.

*
* *

Добре те, що за зимою літо,
А за літом знов іде зима,
Тільки жалко, що помолодіти
У мене можливості нема.

Жить та жить би на землі, ніврoку,
Вас любити, сніг і зелень віт.
Зустрічати кожну пору року
Хоч би двісті, хоч би триста літ.

*
* *

Як добре, що тут і поля і луги,
І скирди в полях, і в лугах стоги,
І осокор над Десною крислатий,
Що в краплях роси величаво дріма.
От зараз у мене нічого нема, —
А я — багатий.

Я чую притишений шепіт дібров,
Іду, прислухуюсь до їхніх розмов,
І дякую пташечці перельотній,
Що, знявшись у чисту небесну блакить,
Чистим своїм голосочком дзвенить —
Я не самотній.

Ранкова зоря, вечірня зоря.
Хто стріне, той зичить здоров'я й добра,
І хай там грози чи зливи —
Кожна хатина теплом не мине,
Кожна людина привітить мене —
Я — щасливий.

ПІСЕНЬКА

Я у лузі коло стога
Ждала хлопця холостого.
Холостого,
Нежонатого,
Молодого,
Хитруватого.

Ждала вечір, ждала другий
Та й повірила,
Що він ходить до подруги,
До невірної.
Ти не кори мене, мамо,
Більш не ждатиму.
Йому всюди стежка прямо,
Нежонатому.

Вже чи прямо, чи заблудив
По окруженні...
Було б гірше,
Коли б ходив
По одруженні.

*
* *

Ні береста, ні яворини —
Сосна, осичина стара.
Прилинь же, вітре з України,
Теплом хаток з-понад Дніпра!

Солодким духом рути-м'яти,
Степами, де стерня й полин.
Поклоном з батьківської хати,
Листком від милої прилинь.

В краю далекому — не дома,
Болото, ліс, руді піски.
Солома тут — не та солома,
Чебрець і верес — не такі.

Полин у полі й нехвороща.
У лісі сосен — без числа.
Та нехвороща нам дорожча,
Що в полі рідному зросла.

Не спалахне тут кущ калини,
Червоним не махне крилом.
Прилинь же, вітре з України,
З долин дніпровських напролом!

І ось від Канева й Трипілля
Із пахощами хатніх стріх —

Принадним духом зелен зілля,
Диханням пралісів старих —

Через ліси, долини, доли
Далекий вітер приліта,
І шинелів солдатських поли,
Іграючи, перегорта.

Дорошко Петро Онуфрійович, кілька поезій якого друкуємо в цьому числі, народився в 1910 році в с. Тупичеві на Чернігівщині в селянській родині. Освіту здобув у Городнянській середній школі, а потім у Харківському університеті.

Друкуватись почав з 1928 р., перша книжка поезій вийшла ще в 1931 р. З того часу, за даними Української книжкової палати, по час закінчення другої світової війни (по 1945 р. включно) П. Дорошко видав 8 книжок загальним тиражем 37.500 примірників, а від початку 1946 р. до червня 1953 року П. Дорошко видає других вісім збірок, загальним тиражем 50 тисяч примірників, з яких тільки "Єдність" та "Труд і мир" видані десятитисячним тиражем, а решта — по 5 тисяч. Що видав П. Дорошко після червня 1953 р., сказати не можемо, бо не маємо даних.

За напрямком творчости П. Дорошко — лірик. Та слово "лірик" у нашій високо розвиненій поезії сьогодні дуже загальне визначення, яке фактично нічого не окреслює. П. Дорошка можна б віднести до групи українських поетів, які творять "лірику почуттів" — напрямок дуже розвинений в українській поезії сьогодні. Цей напрямок стало атакують наші "европенки" та "американки", які часто заявляють, що ця лірика "нічого спільного з літературою не має", бо, мовляв, такої лірики нема в німців чи американців. Авжеж нема! Бо й не може її в них бути — інші то народи, інший у них психічний склад, інша система відчуттів, то й, очевидно, і інші форми поезії.

І саме в тому наша сила, що в нас є поети й поезія цього напрямку. Нагинати ж наших поетів на американські зразки дорівнює запряганню коня в ярмо — це не приведе ні до чого іншого, як тільки до знищення поетів і поезії.

Творчість П. Дорошка великого успіху в Україні не мала — ані винятковим талантом П. Дорошко не є, ані політично, що в СРСР важить більше, ніж мистецька якість твору, його творчість особливого успіху не здобула. Наприклад, за даними Української книжкової палати за 1922-1952 рр. жодна з книжок П. Дорошка не була перекладена навіть на російську мову, а не то що на інші мови народів СРСР.

А все таки в окремих поезіях П. Дорошко виявляє велику силу та чистоту почуттів, його поезія інколи буває дуже легка, майже музична, у ній часто бренять патріотичні мотиви. У всякому разі еміграційному читачеві варто познайомитись з творчістю П. Дорошка.

У добірці його поезій, яку друкуємо вище, вірш "Ні береста, ні яворини...' належить до воєнного часу, а цикл "Деснянський край" — найновіші поезії, які ми передруковуємо з 3-ого числа київського журналу "Україна" (1957 р.)

У час війни П. Дорошко був в армії, там одержав якісь нагороди (як і всі інші письменники), а коли М. Хрущов почав посилати українців на цілину, то туди на якийсь час виїхав і П. Дорошко. Там він написав цілий ряд нікчемних поезій (скажу так бодай про ті, які були друковані в періодиці), від яких пахло більшовицькою агіткою і з кожного рядка випирало "завдання партії і влади", а не мистецтво. Та, навряд чи за це можна судити самого П. Дорошка...

П. Волиняк

Леонід ПЕРВОМАЙСЬКИЙ

БАРВІНОК СТЕЛИТЬСЯ

Барвінок стелиться в долині...
На півдорозі наших літ
Нам сняться очі, ніжні й сині,
Неначе барвінковий цвіт.

Ми маримо і не знаходим,
А вже барвінок одцвіта,
Вже перед нами йдуть походом
Забуті й згадані літа.

Встає забуте і минуле,
І сни, і видива, й дива,
Воно ще марить — серце чуле,
І забува й не забува.

І знов приснився, дивом виник
Напівзабутий ніжний цвіт:
В долині стелиться барвінок
На півдорозі наших літ.

Стелись, барвінку, нижче, нижче,
Хай сяють очі голубі,
Хай серце жайворонком свище
Й на груди падає тобі.

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

Тарас Шевченко — ВІРШІ, стор. 44, формат: 10 x 7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Кольоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. **Ціна — $0.90.**

РАЙДУГА — збірочка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. **Ціна — $0.35.**

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-ох кольорах. **Ціна — $0.40.**

"СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА" — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10 x 7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. **Ціна — $0.35.**

"РУКАВИЧКА", стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі й гарні ілюстрації, кольоровий друк. **Ціна — $0.40.**

Замовляти в "Нових Днях".

В. ЧАПЛЕНКО

Ще про національно-мовну політику більшовиків

(Спроба історичної аналізи)

(Продовження)

І нарешті не можна не відзначити **лінгвістичного дилетантизму** в усіх теоретиків більшовизму, в тому числі й Леніна та Сталіна. Сталін виявив кричущий дилетантизм навіть у спеціяльній "лінгвістичній" праці, у "геніяльних" відповідях на питання — "Марксизм і питання мовознавства". Але спеціяльний розгляд цього дилетантизму не входить у моє завдання.

ЗУДАР ТЕОРІЇ З ПРАКТИКОЮ

Опір неопанованої суспільно-імперської бази

Двоїстість більшовицьких теоретично-політичних настав — визволення поневолених націй, проголошене хоч би в такому ранньому урядовому документі, як "Декларація прав народів Росії", (1917 р.), що її підписали Ленін і Сталін, з одного боку, і всесвітня спрямованість Жовтневої революції, що мала на меті злиття націй і мов (Ленін: "ми прагнемо тісного об'єднання і повного злиття робітників та селян усього світу в єдину всесвітню радянську республіку"), з другого — з самого початку зштовхнули під фатальним знаком цих взаємосуперечних гасел мовні стихії — імперсько-російську і "національні".

Але що це були за "стихії"? Які соціяльно-дійові можливості вони мали?

Це були дуже й дуже нерівні сили!

Про першу, імперсько-російську, можна сказати таке: а) це була мова керівної верхівки — "мова Леніна", "мова Жовтня", як її називано пізніше; б) це була мова величезної більшости учасників боротьби, переважно росіян або зросійщених "націоналів" (здебільшого жидів), справжня мова мас; в) це була мова з усеімперською традицією, а через те приступна й активним учасникам боротьби неросійської національної приналежности (як друга поряд з рідною); г) засіб міжнаціонального взаємнення народів Росії; д) цілком вироблена й готова для всякого вжитку, хоч, може, ідеологічно й ворожа самій революції (наявність церковно-слов'янізмів типу "да здравствует", як це показав пізніше Селіщев у праці "Русский язык и революция" (але це не мало ніякої ваги для практичного вжитку).

Про національні ж мови можна сказати таке: а) серед керівних активних учасників більшовицької боротьби їх репрезентували тільки незначні групи національно-свідомих "націоналів", що "зрадили" безпосередню національно-визвольну боротьбу своїх народів і приєднались до більшовиків, покладаючи надії на оті їхні національно-визвольні декларації" (з українців: Ю. Коцюбинський, М. Скрипник, В. Шахрай і ін., у тюрків Султангаліев і ін.) б) це були мови тих національно-несвідомих соціяльних низів, що не володіли російською мовою і "стихійно" користувались рідними, необстоюючи їх прав, бо були часто-густо просто неписьменні (серед середньоазійських народів письменних тоді було не більше 1-2 відсотки, та й то разом з російською письменністю); в) це були мови тільки льокального значення, що не могли правити за засіб зв'язку навіть між ідейно-співзвучними різномовними "націоналами" (напр. між грузинами й українцями); г) навіть у своїх країнах ці мови здебільшого не були загально-поширені й достатньо авторитетні (напр., українська й білоруська мови для зденаціоналізованої частини людности цих країн були тільки селянськими, "мужицькі", а міста й значна частина інтеліґенції, тобто провідні в більшовицькій революції елементи говорили по-російському; д) їх, цих мов, не знали і не могли швидко вивчити (технічна перешкода) ті з росіян чи "інонаціоналів", що може, керуючись отим корисним для поневолених народів та мов наставами (див. перший підрозділ розділу "Теоретичні настави більшовицької мовної політики"), хотіли б ними скористатись: е) вони здебільшого були недостатньо розроблені для всебічного й вільного вжитку.

Такі були об'єктивно-історичні дані на початку здійснення більшовицької національно-мовної політики. В **умовах більшовицького мовного колективу вони були всі корисні для російської мови і навпаки — майже всі негативні, некорисні для національних мов.**

А крім таких суто-об'єктивних даних, у практичному мововжитку діяли ще й суб'єктивно-психологічні чинники. У всіх росіян і асимільованих "націоналів" (у жидів майже на сто відсотків) була "природня" любов до своєї мови. Це чуття було розпалене боротьбою з безпосередніми національно-визвольними рухами, а це викликало просто ненависть до тих мов, що хотіли скинути імперське мовне ярмо. І в такій ситуації носії російської мови охоче покликалися на всесвітню спрямованість "пролетарської" революції, на те, що в майбутньому має бути тільки одна мова для всього людства, а національні — це тільки перешкоди, це ознака справжньої контрреволюції.

На Україні так визначив співвідношення мов — імперсько-російської і національної — української, голови "українського" радянського уряду Х. Раковський: "Українські меншовики й есери додають до вимог російських меншовиків та есерів ще й національний момент, панування української мови в установах, протиставляючи це гасло гаслові рівноправности російської й української мов, що було в програмі уряду. Панування української мови повинно було означати панування української дрібнобуржуазної інтеліґенції та куркульства" ("Комуніст", 1921 р.[45])

Як у більшовицькому мовному колективі носії російської мови творили абсолютну й панівну, більшість, та ще й не тільки на території етногра-

фічної Росії, а й у тих фіктивно-самостійних чи автономних республіках, то національні мови серед активно-бойового елементу просто залишилися поза вжитком.

Звичайно, в національних республіках статистична більшість людности — переважно селянство — була носієм національної мови, **але вона не входила в більшовицький мовний колектив**, як колоніяльно-поневолена й далі, або просто ворожа до більшовицького ладу, і тому не могла творити противаги російській мові, що панувала всевладно.

У "націоналів"-більшовиків у такій ситуації не залишилось нічого, як тільки жаль та скарги, наприклад, до Леніна, з покликанням на його дореволюційні писання й радикальні гасла національно-мовного визволення. Так, либонь, була задумана й написана ота згадувана в попередньому розділі книга В. Шахрая й С. Мазлаха "До хвилі". У цій книзі зафіксовані ранні факти, ще з часів громадянської війни, що свідчать про зудар більшовицьких національно-мовних теоретичних настав з їхньою практикою. Вони засвідчили для історії факт "міжнаціональної ворожнечі" всередині більшовицького колективу. На противагу російському шовінізмові вони протиставили свій український "націоналізм". "Мусимо тут же попередити читача, що ми не вільні від українських почувань. Вони є "в нас", але не "тільки" "для нас", в цьому можемо переконати "катеринославців" (Квірінг, Є. Бош і інші, переважно зросійщені жиди, В. Ч.), які вважають себе вмістилищем "чистого інтернаціоналізму", "чистого соціялізму", "чистого комунізму". "В них для них" немає ніяких, скажемо наприклад, почувань великоросійського націоналізму й шовінізму. Боже борони нас навіть подумати про це" (ст. 24). А в іншому місці автори згадують, як вони пробували висувати національну мову (українську). Вони спочатку відзначили розбіжність між "конституційними словами" й "ділами в Австрії, а потім написали так: "Але то було в буржуазній Австрії, а буржуазія всякі "конституції" пише для обману і т. д. У приєднаній до Росії Совєтській Україні так не буде. До останнього часу ми твердо й непохитно вірили у цю "тезу". Але досвід і спостереження над "катеринославцями", деякими дипломатами Совєтської Росії переконали нас у противному". (ст. 87). І далі подають такий факт: "На одному зібранні комуністів України обговорювалося питання про утворення курсів для товаришів, що збираються їхати працювати на Україну. У них є вільний час. От щоб використати сей час, і пропоновані були курси по організації управління. Один з нас, "хитрий хохол", щиро вітав ці заходи і вніс пропозицію, щоб на сих курсах обов'язковим було навчання української мови й історії того народу, який "самовизначать" вони зібралися. Пропозиція, звичайно, була провалена, — і тут нема нічого несподіваного. Хіба мало всяких пропозицій провалюється? А характерно ось що: пропозиція була зустрічена (? В. Ч.) яко "шовінізм", "націоналізм". Зібрання не зрозуміло пропозиції "хитрого хахла". "Хитрий хахол" хотів "сіпнути за зуб", щоб зробити "досвід": якої марки їх "інтернаціоналізм"? "Хитрий хахол" далі й міркує: якщо українська мова — "шовінізм" і "націоналізм" і якщо "комуністи України" бояться отруїтися сим "націоналізмом" і "шовінізмом", то чи не случиться такої біди, що, прослухавши гарні курси по чрезвичайці, вони повернуть свій талант і на "забезпечення" "націоналізму" й "шовінізму" на Україні? (ст. 87).

Ці слова автори писали тоді, як більшовики були вигнані з України. Але їхні, цих авторів, слова справдилися тоді, як більшовики знов прийшли на Україну: тоді, справді, "чрезвичайка" розстрілювала за саму українську мову.

Цю "мовну ситуацію" і трагедію отих українських більшовиків, надзвичайно яскраво зобразив геніяльно-спостережливий письменник В. Винниченко в драмі "Між двох сил", написаній 1918 року.[46])

Зважаючи на просто документальну вартість сцен цієї драми, я наведу з неї чималий уривок. Драму написано фактично двома мовами — українською й російською і вже цим самим у ній показано справжнє життєве співвідношення цих двох мов. На тлі міської дійсности українська більшовичка Софія "принципово" балакає по-українському і тільки в виключних умовах по-російському, місцевий український інтелігент Панас, — теж, тільки в ЧК демонстративно переходить на російську, міський жид Грінберг теж двомовний, російські більшовики говорять тільки по-російському.

(Грінберг запевняє Софію, що не всі члени партії поділяють погляд Подкопаєва, який знищив портрет Т. Шевченка.)

Грінберг. Алеж, товаришко, це людина військова, неосвічена, бувший капітан. Невже ви гадаєте, що ми всі поділяєм його погляди. Алеж ви самі добре знаєте, що іменно ми проголосили принцип "полного самоопределенія вплоть до отделения". Федеративная советская республіка. Ми перші вітали Українську Республіку. І тепер, розуміється, тим паче. Ну, як ви можете, їй-богу...

Софія. (мовчить і прижмуреними очима тоскно дивиться в вікно)

Грінберг. Ну, товаришко... Ах, як це досадно!

(Входить Панас)

Грінберг. Вам что угодно?

Панас. (одягнений в потерте пальто, з-під якого видно чоботи, в картузі, має вигляд робітника. В піднятому стані, весь час криво посміхається). Товариш Грінберг? Дуже приємно. Якраз до вас.

Грінберг. Извините, товарищ, я сейчас оченъ занят

Панас. Я бачу, я бачу. Але я в такій самій справі. Соціялізм і контрреволюція, товаришу. Треба спасать. Я маю контрреволюціонерів, яких треба зараз же арештувать.

Грінберг. В таком случае... Только, пожалуйста, товарищ, поскорее...

Панас. О, це дуже скоро. Це мій батько. Він живе недалечко звідси на селі і балакає по-українському. З самого малечку балакає, заядлий контрреволюціонер...

Грінберг. Что ето, глупая шутка?

Панас. Боже борони! Як можна?!

Софія. Панасе Степановичу, для чого це?

Панас. (ніби тепер тільки помітив її). Ах, и вы здесь, мадам? Очень приятно. Вы можете засвідетельствовать, что мой отец настоящий контрреволюціонер. Во всяком случае не хуже вашего. Не правда ли? А между тем вашего сейчас расстреляют, а мой ходить на свободе и угрожает социализму на Украине. Я, как старий социалист...

Панас. ... І крім того, у мене є ще дві тітки, старі контрреволюціонерки... Читають українські книжки.[47])

У цій поведінці Панаса "драматично" (бо це ж персонаж із драми) показано біль "націоналів", розчарованих у їхніх сподіваннях. В інших місцях драми автор показав і ставлення самих більшовиків, зокрема їхніх мас до української мови. Так, "недоречність" української мови в умовах "революційної боротьби" відзначив навіть двомовний Грінберг, тобто той більшовик, що міг би говорити й по-українському, що перед ним не стояла та "технічна перешкода", про яку була мова вище. Залицяючись до Софії, він говорить з нею українською мовою, а як зайшла мова про "інше", "важливіше", про "революційні справи", він сказав їй (Софії), щоб говорила до нього по-російському. "Знаєте, что, товарищ? Говорите по-русски! Ейбогу, тепер как то не до єтого. Ви меня извините, но момент слишком важний и торжественний, что ли, чтоб...[48])

А ось картинка з більшовицького урядування Софії. Софія говорить до робітничої делегації про потребу відбудувати зруйновану промисловість по-українському, а на це один з робітників так відгукується: "Да єто само собой. Конечно, єто уж чего... Да только... (Мнеться) непонятно нам одно... (Мнеться, криво, понуро посміхається).

Софія. А що саме непонятно вам?

Робітник. Да то, что украинцев ми вигнали. Ну-с, стало быть, с єтим делом кончено. А виходить, они промежду нас остались. Нам єто без внимания.

Софія. Це ви про мене?

Робітник. Нас єта самая самостийная Украина и так зарезала. Довольно уж.

Софія. Так вам що ж хочеться? Чим я вам зашкодила?

Робітник. Да ничего. (До робітників). Идемте, товарищи. Поищем настоящих товарищей, а тут... (Маха рукою, повертається й демонстративно виходить, за ним останні).

Софія. (посміхається). Це вже, здається, третій такий випадок.

Тихон. (Софіїн брат, теж більшовик). Буде й двадцять третій, коли то зо всіма будеш говорити по-українськи. Для чого цей націоналізм?

Софія. Вони в Українській Республіці, а не в Росії, повинні знать нашу мову".[49])

Отже, й Тихон іде на компроміс, але ще гірша справа з "красногвардійцем-українцем". Цей, розмовляючи українською мовою "стихійно", ще не засвоївши імперської мови, а тільки "зачарувавшись" її авторитетом, уже став на шлях тієї "асиміляції, що про неї так багато говорили і Ленін, і інші теоретики більшовизму, як про бажаний шлях "злиття" пролетарів усіх націй. Ось як цей "красногвардієць" каже (тут авторова ремарка: "регоче, навмисне грубим голосом перекривляє розстріляного гімназиста): "Хай живе вільна самостійна Україна! І вигадали ж, буржуї прокляті! Подделуються под мужицький разговор і думають, що ето комусь інтересно". (ст. 69)

Аналогічні явища у взаємовідносинах між мовами російською та національною, безперечно, були й по інших "самостійних" та "автономних" республіках, що їх потворили більшовики на наново приєднаних до Росії неросійських територіях. Різниці були, може, тільки в більшій чи меншій інтенсивності натиску "національної" інтелігенції (напр., у середньо-азійських народів її було мало, у Грузії й Вірменії багато) та в змушених через абсолютну незрозумілість російської мови звертання влади національною мовою до місцевих "мас" (отже, не так, як на Україні та Білорусі, де російську мову хоч приблизно розуміли селяни).

Ще на IV нараді ЦК РКП(б) 1923 р. деякі заступники середньо-азійських республік, що формально були ще навіть не "радянські", а "народні" (Хорезм і Бухара), заявляли, що Туркестан залишився такий, як і був за царя, тобто там ніяких познак здійснення більшовицької національно-мовної політики не було.

Так діяла російсько-імперська мовна інерція: **в єдиній фактично державі, що називалась РСФСР, був фактично й один панівний мовний колектив — російський.** Це ж бо були такі суспільно-політичні умови, що в них навіть самі "націонали", працювавши не в своїх республіках, могли виступати тільки як носії російської мови і взагалі русифікації, напр., українець у Середній Азії чи на Кавказі, а татарин чи кавказець — на Україні. Показово, що "сигналізаторами" "націоналістичної небезпеки" в національних республіках наприкінці 20-х років були здебільшого не хто як ті ж таки націонали "не в своїх республіках".

Але скривджені більшовики-"націонали" добачили в цьому "забудькуватість" керівників цієї держави, передусім Леніна. Тим то В. Шахрай та С. Мазлах в отім своїм памфлеті "До хвилі", звертаючись до Леніна, розповіли йому анекдоту про попа, що, забувши текст доповіді в старих штанях, сказав до вірних: "Братіє моя во Христі! Живіть так, як написано у моїх старих штанях". "Але при чому сей анекдот? — Запитують автори. І відповідають: "Ось при чому. Та паства — се не тільки дрібна буржуазія, а й ваші ж найближчі товариші. Прочитайте статті офіційного органу комуністів України і пригадайте, що ви писали з приводу "хахлят без штанців" у статтях "Критические заметки по национальному вопросу" і "О праве наций на самоопределение" в суботу ввечері, вибачайте!... напередодні війни й революції. "Хлоп'ята без штанців" зараз танцюють круг вас і не тільки не соромляться, а ще й із смаком і прицмокуванням роблять безсоромні рухи"... "І коли ваші "хлоп'ята без штанців" оддирають такого гопака, справляють дикий шабаш на власному погромі, глузують з само-

визначення, то що ж тоді мусить робити дрібна буржуазія?" (ст. 99).

Провини керівників держави Леніна, Сталіна й інших супроти національно-поневолених народів була не в тому, що вони, допильновуючи здійснення другого боку "медалі", отих своїх теоретичних настав про корисність для революційного визволення трудящих "централізованої великої держави" як єдиного "шляху до соціялізму" (як писав Ленін), не допускали до розпаду російської імперії.

Сталін у ст. "Політика радянської влади з національного питання в Росії" (1920 р.) писав: "Вимога відокремлення окраїн від Росії повинна бути виключена не тільки тому, що вона суперечить самій поставі питання про наладнання спілки між центром і окраїнами, а передусім тому, що вона в корені суперечить інтересам народних мас і центра, і окраїн".[50])

Маючи на увазі збереження державної єдности колишньої Росії, ці керівники й посилали "на місця" своїх "хлоп'ят без штанців"-росіян або "інонаціоналів", не довіряючи місцевим "націоналам", що могли, дбаючи про національні інтереси своїх народів, ставати ще тоді, сказати б, "тітоїстами". Отож і на Україну Ленін послав чужинця Х. Раковського, що писав про українську справу в статті під таким красномовним заголовком, як "Безнадежное дело". Сам Раковський у спогадах про це оповідав, — як він відмовлявся спочатку, мотивуючи це тим, що він, мовляв, не українець, але Ленін тільки пожартував з цього, сказавши, щоб він пригадав, чи не була українкою якась його прабаба.

Більшовикам ця держава була важливіша за якісь там мови... А теоретично "любити" національні мови вони ніколи не відмовлялися, як про те свідчать різні партійні постанови післяреволюційного часу, зокрема й того часу, коли урядував Раковський, як от, наприклад, резолюція з національного питання на X з'їзді РКП(б) — 1921 р. "Завдання партії в тому, — сказано в цій постанові, — щоб допомогти трудящим масам невеликоруських народів догнати центральну Росію, що пішла вперед, допомогти їм: а) розвинути й зміцнити в себе радянську державність у формах, що відповідають національно-побутовим умовам цих народів; б) розвинути й зміцнити в себе рідною мовою суд, адміністрацію, органи господарства, органи влади, складені з місцевих людей, що знають побут та психологію місцевої людности; в) розвинути в себе пресу, школу, театр, клюбну справу і взагалі культурно-освітні установи рідною мовою; г) поставити й розвинути широку мережу курсів та шкіл і загально-освітніх, і професійно--технічного характеру рідною мовою".[51])

Але хто ж це міг робити, здійснювати? У всякому разі не "хлоп'ята без штанців" типу Раковського, що місцевих мов не знали, мови не могли вивчити ("технічна перешкода"), та й любили більше, звичайна річ, таки свою рідну, російську. Не міг цього робити й Лебедь, секретар ЦК КП(б)У й автор теорії боротьби двох культур, для якого українська культура й мова були нижчі супроти російських. А головне, що й у "чрезвичайці" мусіли бути не хто як ті ж таки росіяни чи зросійщені "інонаціонали".

І показано в цьому розумінні, що на Україні буквально аж до останнього часу першими секретарями партії були неукраїнці (Лебедь, Каганович, Косіор).

Спроба мовно "розпарцелювати" імперський мовний колектив на основі... збільшеної централізації держави.

Після того, як більшовики політично опанували й фактично зоювували всю територію колишньої царської імперії (за винятком Польщі, Фінляндії, балтійських країн та Басарабії), вони похопилися організаційно зміцнити "сконсолідувати" її у вигляді вже й формально єдиної держави — СРСР. І це зробили вони під прикриттям того трюку, що такого об'єднання нібито захотіли самі колись поневолені народи, а ініціяторами начебто були закавказькі республіки, Україна й Білорусь, — методу, що стала потім таким характерним для їхнього безцеремонного фальшування волі тих мас, ради яких вони нібито й робили революцію (у справі державних позик, виборів тощо). А вгрунтував цю потребу старий фахівець від національного питання Йосип Сталін у своїй доповіді на X Всеросійському з'їзді рад 26. XII. 1922 р., що 30. XII. 1922 року був уже проголошений як перший з'їзд рад СРСР, — "Про об'єднання радянських республік".

У цій доповіді Сталін на самому початку й заявив про те, що закавказці, українці й білоруси, внесли пропозицію "про бажаність і потрібність об'єднати ці республіки в одну союзну державу", про перехід "від договірних відносин... до відносин тіснішого об'єднання, що має на меті утворення

(Далі на стор. 33-ій.)

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: RO. 9-7193

Д-р М. Міллер

ПОГАНСЬКІ БОГИ В УКРАЇНІ

І.

Збручанський ідол. Понад сто років тому, у 1848 р., у річці Збруч, близько Гусятина, було знайдено кам'яного ідола. Ідола було витягнуто з води та перевезено до Краківського музею, де він є й зараз. Унікальний характер пам'ятки та її добра збереженність, притягли до цієї знахідки загальну увагу. З ідола було зроблено точні копії-мулежі, які дісталися до музеїв Москви, Відня та Львова. За минувший час опису та визначенню цієї пам'ятки було присвячено багато десятків праць на різних мовах і такі праці, час від часу, з'являються й досі. Проте лише за останні часи вивчення та визначення в усіх подробицях Збручанського ідола набули цілком наукового характеру і за наші часи основні питання, викликані цією пам'яткою, набули загально сприйнятого розуміння і, якщо залишається щось ще не досить виявленим, то хіба деякі другорядні подробиці. Проте, треба думати, що й ці питання будуть вирішені, у зв'язку з безперервним зростом рівня нашого знання в галузі слов'янської археології та з дальшими знахідками пам'яток аналогічних Збручанському ідолові.

Стара література створила навкруги Збручанського ідола неймовірну плутанину. Це було обумовлено так недостатнім науковим рівнем того часу, як і тим, що польські вчені, керуючись не фактами, а своїм патріотизмом, доводили, що цей ідол — зображення західньо-слов'янського бога Святовита. Деякі дослідники намагалися довести, що ідола принесла звідкілясь річка. Інші вважали його взагалі не слов'янським, а якимсь аварським, печенізьким, половецьким, або навіть киргизьким чи китайським.[1]) Так само розбігалися думки і в питанні датування пам'ятки. Але найшкідливішою була спроба визнати Збручанського ідола західньо-слов'янським богом Святовитом. Таке визначення висувалося давнішими польськими дослідниками з міркувань, ніяк не наукових. Між тим називання Збручанського ідола Святовитом остільки розповсюдилося і зробилося стандартним, що навіть і видатніші українські дослідники часто повторюють цю фальшиву назву, не приглядаючись до неї ближче. Так Збручанського ідола названо Святовитом в Енц. Українознавстващ том 1, ст. 293, в Енц. Українознавства, том 2, ст. 344. Називає його Святовитом і інж. Ю. Лісовий.[2]) Навіть проф. П. Курінний, що присвятив Збручанському ідолові чималу, цілком наукову розвідку, назвав її "Святовіт", хоч у тексті пише: "Але ж наша постать аж ніяк не Світовіт".[3])

Збручанський ідол ніяк не міг бути Святовитом вже хоч би тому, що на ньому маємо принаймні зображення 5-ти богів і цілої космогонії і знайдено його на землі давніх українських слов'ян-волинян, а східні слов'яни Святовита не знали. Святовит — поморян, за описом німецьких хроністів, зображався у вигляді статуї вояка.

Місце походження Збручанського ідола доводиться місцевим каменем, з якого його зроблено, місцевими умовами, у яких його знайдено, окремими подробицями, що на ньому вибиті, та іншими знахідками подібних кам'яних ідолів, що були знайдені раніше, а також і в останні часи, у тих же місцях — поміж Волинню, Поділлям та Галичиною.

Маємо докладні описи богів поморських та полабських слов'ян у німецьких хроністів того ж часу: Саксона Граматика, Гельмольда, Титмара Мерзебурзького, Адама Бременського, Сефріда, а також згадки і в інших сучасних джерелах. Перші два особливо детально описали Святовита, його жертовище та культ. Це був страшний бог війни, який відповідає грецькому Аресу та німецькому Одину. Він був зроблений з дерева, у вигляді вояка з великим мечем в одній руці та турячим рогом у другій. У цей ріг наливали мед під час служби Святовитові. У східньослов'янських племен такого бога не було, тому деякі німецькі дослідники вважали, що уявлення про цього бога війни склалося у вендів під впливом німецької мітології, так само як трохи пізніше ці ж слов'яни перейняли від німців християнство.

Ім'я Святовита німецькі хроністи пишуть: "Цвантевіт". Ясно, що перша голосна-слов'янський "юсмалий". Звідси також ясно, що це ім'я походить від пня "свят", а не "світ". Закінчення "вит" посилює значення "свят". (Рід-родовит-ий, знам'я-знаменит-ий, сік — соковит-ий, і т. д.) У цьому разі ім'я Святовит треба розуміти як "святіший". Чимало західньослов'янських богів мають закінчення своїх імен на вит: Яровит, (український Ярило), Ругевит, Поревит, і т. д. Між тим деякі українські дослідники пишуть "Світовид", або "Світовіт", що не вірно!

Збручанського ідола було знайдено в центрі тодішніх українських земель, у серці того державного союзу племен, яке попереджвувало створення першої української держави і у арабських письменників того часу називається "могутній союз Велінам" (Масуді, X ст.) Збручанського ідола було знайдено в річці, напроти високого горба, на якому він очевидно стояв і з якого був стягнутий у воду після прийняття християнства. Мимоволі пригадується нам Початковий літопис: "І нача княжити Володимир в Київі, і постави на холмі... Перуна". "І пришед Добриня к Новугороду, постави Перуна кумира над рікою Волхова". І далі, після прийняття християнства: "Перуна же повеле прив'язати к коневі хвосту і влещі з гори... І привлекше, вринуша в Дніпер".

Збручанський ідол зроблений з місцевого сірого кремінястого вапняку, досить дрібнозернястого і міцного, що дало можливість виробити на ньому доволі чіткі деталі, які прекрасно збереглися протягом 1.000 років у воді, без приступу кисня, вітру та різних змін температури. Збручанський ідол має заввишки 2,67 мтр. і, очевидно, у землі ще залишилася невеличка частина, якою він був вкопаний у землю і яка відломилася, як його валяли.

Збручанський ідол уявляє собою чотиригранчастий стовп, квадратний у поперечному перекрої. Стовп розподілено двома поземими пасками на три

нерівних шари. У горішньому, найбільшому, на 4-х боках стовпа зображені 4 боги, голови яких укрито вгорі однією шапкою. У середньому, найменшому шарі, зображено людей, по одному на кожному боці. Усі вони держаться за руки. У долішньому шарі зображено з трьох боків очевидно одного бога. Четверта сторона долішнього шару не має ніякого зображення. Очевидно це задня сторона і в цій ділянці стовп підпирається кам'яним контрафорсом. Таким чином Збручанський ідол подає собою цілу космогонію давніх українських слов'ян. Горішній шар — небо з небесними вищими богами. Середній шар — земля, на якій люди ведуть ритуальний танок навкруги свого ідола. Нижчий шар — підземне царство, пекло та його бог — Чорнобог. Як це характерно для всіх давніх народів, люди зображені в 4 рази менші за небесних богів і в 3 рази менші підземного.

Небесні боги обернуті обличчям і дивляться на всі 4 сторони світу. У горішньому шарі на чільній стороні зображено жіночу постать — богиню з турячим рогом у руці. Це добре відома богиня всякого народження на землі, всякого багатства, врожаю та розмноження худоби. Разом з тим добродійка і помішниця всіх жінок. Культ цієї богині відомий ще від часів матріярхату, уже в верхньому палеоліті і далі в Трипільській культурі, як і в народів античного світу. На її плодючу ролю вказує зображення немовлятка над плечем жінки, що є під нею в середньому шарі. Ця богиня називалася у східніх слов'ян — Берегиня, пізніше Рожаниця або Житна Баба, а в західніх слов'ян — Жива.

На правій від неї стороні стовпа зображений бог у вигляді чоловіка-вояка з мечем на поясі і конем нижче пояса. Але сумнівно, щоб це був бог війни. У полян Перун був в основному богом грому та блискавки і пізніше, з розвитком князівської влади, зробився разом з тим і патроном князів, яко воєвод. На Збручанському ідолі імовірно зображений бог Род, що був патроном вояків взагалі. Після прийняття християнства його функції було перенесено на Юрія Переможця, тоді як патроном князів зробився Архистратиг Михайло (Київський герб).

На лівій стороні горішнього шару зображено богиню з якимсь великим кільцем у руці, а на потиличній стороні — бог у вигляді чоловіка без ніякого ременту. Значення двох останніх богів ще неясне і вимагає дальшого накопичення матеріялу до слов'янської мітології. Має значення і дальше вивчення самого Збручанського ідола, бо наприклад, нещодавно на ньому було знайдено, у щілинах каменю, залишки фарби. Отже, він був розмальований і, можливо, фарбою було позначено і ще якісь подробиці, ще не дійшли до нас.

У середньому шарі на чотирьох його боках зображено 2-х жінок та 2-х чоловіків, що держаться за руки зігнуті в ліктях, що вказує на те, що ці люди ведуть хоровод, можливо танцюють та співають. Мимоволі згадується опис такого ритуалу в Густинському літописі: "Купало... бяше бог обілія (врожаю, багатства)... возгнетаютъ огонь, інде поставляють зелену вітвь, обращаються окрест оного огню, поюще свої пісні". У Росії ще в 19 ст. справляли по селах свято "семік", або "русалії". Втикали зрубану берізку, вдягали на неї жіноче вбрання, квітчали стрічками, тоді, взявшись за руки, водили навкруги неї хоровод. В Україні до колових, колись ритуальних танків та грищ відносяться деякі форми гагілок та веснянок, метелиця тощо.

Три фігури в нижчому шарі зображують на трьох сторонах ту ж саму постать чоловіка з великими вусами. На фронтальній стороні і його ноги тільки до колін, а на бічних видко, що він стоїть навколішки. На південних впрост угору руках та на голові він держить землю, його ж поза (навколішках) вказує на тяжку вагу землі.

Місцеве походження Збручанського ідола, як і його датування 10 ст., доводяться всіма подробицями на статуї. Насамперед на ньому точно зроблено дуже відому шапку українських князів того часу, (Портрет кн. Святослава в Ізборнику 1073 р., кн. Ярослав на Володимировичній фресці церкви Спаса Нередиці, зображення невідомого князя в рукопису 12 ст. "Слово Іполіта про антихриста", далі в мініятюрах Кенігсберзького літопису, і т. д.) Шапка своєрідної форми, у вигляді конуса з округлим верхом обкладена хутром нанизу. Ці шапки більш ніде не відомі, крім княжого часу в Україні.

Ріг, який держить у руці богиня, має якийсь ромб посередині та якесь поширення на гострому кінці.

УВАГА! **УВАГА!**

Кожна українська родина повинна мати

20-томову збірку художніх творів

ІВАНА ФРАНКА

Збірка містить: 115 оповідань, казок та дитячих поезій, 9 повістей, 5 збірок поезій (загально 437 віршів), 14 поем, 7 драматичних творів та ТРИ томи перекладних творів з чужих мов.

Тверда, гарно оформлена полотняна оправа.

Вже вийшли 1-й, 2-й і 3-й томи.

Дуже **вигідні** умови передплати: при зголошенні передплати ШІСТЬ дол., як аванс на 19-й та 20-й томи, і по три дол. після одержання кожного тому. 19-й та 20-й томи одержите за рахунок згаданого авансу.

Якщо Ви хочете мати збірку художніх творів Івана Франка вільну від будь-якої державної чи партійної цензури, вільну від тенденційного добору художніх праць поета, незасмічену комуністичними коментарями та поясненнями, збірку художніх праць Івана Франка ніким не спотворених, передплатіть 20-томову збірку художніх творів Івана Франка, що її видає Товариство "Книгоспілка" в Нью-Йорку.

Не відкладайте. Зразу ж зверніться у справі передплати або до найближчої української книгарні, або безпосередньо до нас на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.

68 East 7th St.

New York 3, N.Y., U.S.A.

На турячих рогах, знайдених в Україні, а в тому і в Чорній могилі, маємо металевий ромб, прибитий до рога як прикрасу, а на гострому кінці — металеву голову орла. Слов'янські богині з турячим рогом у руках відомі також у Західній Прусії (Розенберг). Разом з тим зображення турячого рога в руках, відомо на всю Европу лише у кам'яних баб чоловічої статі у західніх слов'ян.

Своєрідний однолезвійний меч з колінчатим держаком, зображений на ідолі, повністю збігається з таким же мечем, що був знайдений на місці Княжого двора в Києві і точно датується 10-им віком.

Чорнобог зображений з довгими вусами і без бороди. Літопис каже: що Перун, якого поставив Володимир, мав "главу его сребрену, а ус злат". Згадується і опис Святослава, який залишив Лев Діакон. У давні часи борода і вуса часто були ознакою суспільного стану. Спартіяти голили бороди, а гелоти мусіли носити бороди. У давній Україні голили бороди боги, князі і бояри і ця традиція ознаки вільних людей довгі часи держалася в української шляхти та козаків, і бороди можна було зустріти хіба у селян.

Поступово розкривалося значення Збручанського ідола протягом поверх 100 років і тепер знаємо, що це ніякий Святовит, а складне, синтетичне зображення кількох богів і космогонії українських слов'ян, зокрема волинян 10-го століття.

Знахідки нових ідолів, що сталися в Україні за останні часи, разом з дальшим вивченням мітології українських слов'ян, усе більш вирисовують перед нами складну та високу духову культуру цих предків українського народу, ще за 1.000 років до нашого часу.

Джерела:

[1]) **А. Захаров** — "Статуя із Збруча". Стаття англійською мовою, в журналі "Евразія Септентріоналіс Антіква", що виходив в Гельсінках, т. IX, 1934 рік. До статті додано список 53 праць, присвячених Збручанському ідолові.

[2]) **Інж. Ю. Лісовий** — "Старинність української культури". "На слідах". ч. 2 (6), 1956, ст. 3.

[3]) **Проф. П. Курінний** — "Святовіт", "Визвольний Шлях", кн. 6, 1954, ст. 61.

РЕЦЕНЗІЇ

Український збірник. Книга 6. Мюнхен, 1956$.

(Видання Інституту для вивчення СССР)

Збірник містить статті О. Гловінського, В. Плюща, В. Голубничого, В. Дубровського і Д. Солов'я.

Стаття Є. Гловінського "XX з'їзд КПСС і Советська господарча система" констатує, що затверджені цим з'їздом директиви для шостого п'ятирічного пляну (1956-60 рр.) не внесли по суті нічого нового до сучасної структури господарчої системи Радянського Союзу. Політичні передумови цієї системи — диктатура, що реалізується методами тоталітарного режиму. Економічні — орієнтація на розвиток важкої промисловости, а в хліборобстві на піднесення продукції через екстенсивне поширення посівної площі на цілинних землях і перелогах та форсування засівів кукурудзи. Центр ваги, як це почалося з другої п'ятирічки, є в господарчому розвитку головно Сходу: Кузбасу, Уралу й загалом Сибіру. В останньому плянується до 1960 р. збудувати понад 100 машинобудівельних заводів, 5 гідроелектростанцій потужністю біля 3.200.000 квт.

Зрозуміло, що автор не погоджується, що "СССР вже увійшов у період соціялізму", як проголосив XVI з'їзд ВКП(б) ще в 1930 р. та на XX з'їзді з притиском роз'яснив Хрущов ("Ще до моменту прийняття нової Конституції СССР (1936 р.) соціялістична система перемогла і зміцнилася по всіх галузях народного господарства"...) автор називає цю систему з німецького: "Центральне пляноване народнє господарство" (стор. 7). Хвастливий випад Хрущова, що "обсяг промислової продукції СССР за роки 1929-1955 збільшився в 20 разів, а в капіталістичних країнах лише у 2,5 рази" Є. Гловінський пояснює тим, що в 1929 р. розмір промислової продукції СССР, був надзвичайно малий у порівнянні з США, Англією, Німеччиною й іншими. За роки ж 1946-55 промислова продукція Зах. Німеччини зросла в 6 разів, а в СРСР не досягла й 5 (стор. 8-9). При цьому в капіталістичних країнах важка й легка промисловість розвиваються гармонійно, а в СРСР легка промисловість значно відстає. Взагалі ж зростання продукції в промисловості по п'ятирічках спадає у відсотках: перша п'ятирічка 157, друга 139, четверта 150, п'ята 91 і шоста (плян) 70 і відповідно легкої: 87, 100, 83, 76 і 60.

У своєму аналізі автор зазначає, що доповідачі на XX з'їзді (Хрущов та Булганін), як і промовці на ньому (Мікоян, Каганович, Сабуров та інші) хоч і намагаються обґрунтувати перемогу радянської системи теоретично, все ж вони змушені признавати і багато недосягнень у господарстві. Молотов сказав: "сільське господарство явно відставало від загального росту народнього господарства, від швидкого росту промисловости...", а Каганович цей вислів підтримав висловом: "Існує поважна диспропорція між ростом промисловости і потребами народу і відставанням сільського господарства..." (стор. 10). Про надмірну централізацію плянування Сабуров висловився: "...вона (централізація) сковувала ініціятиву колгоспів і МТС, послаблювала їхню відповідальність у розвитку сільсько-господарського виробництва, не сприяла збільшеному виробу продукції". Великі недоліки констатуються і в легкій промисловості, про що особливо цінне признання Мікояна: "В соціялістичній громаді попит випереджує пропозицію товарів. Зростаючий попит підштовхує вперед виробництво товарів. Питання лише в тому, у якій мірі зростає це випереджування"...

Аналізу перебігу з'їзду Є. Гловінський закін-

чив зазначенням, що на цьому найменше говорилося про військову промисловість. Неповнота даних характерна для цілої господарчої системи СРСР, але військова промисловість особливо законспірована.

Ця стаття коротко, але річево інформує читача про екеномічні вади в сучаснім господарстві СРСР. Цитати автор подав російською мовою, що ми вважаємо за помилку, бо маємо досить українців, що цією мовою не володіють.

Стаття В. Плюща: "Соціяльне страхування та соціяльне забезпечення у СРСР" докладно знайомить зі станом цієї справи.

Розглянувши всі види соціяльного забезпечення в СРСР, автор робить підсумок, що зі всієї людности СРСР лише якихось 30 відс. користується більшменш законом нормованої соціяльної допомоги, тоді як у Західніх державах Европи пересічно користується 80 відсотків усієї людности (Зах. Німеччина — 83, а Східня — 80, Швайцарія — 70, Англія — вся людність, Австралія — 85, Голяндія і Австрія — 80 і. т. д.). У США 58 відсотків всієї людности є члени тих чи інших кас хворих (стор. 25, 26 і 27). У 1955 р. в Україні припадало 5 лікарів на 10.000 людности, а в Зах. Німеччині — 13,8, в Італії — 20, в США — 14. У цілій Україні є біля 120 тисяч лікарняних ліжок, у Німеччині в 1953 р. було 513.104, в Англії біля 510 тисяч. Старечу пенсію видається чоловікам в СРСР по досягненні 60 років життя, але, коли вони попрацювали не менше 20 років.

У часі війни було забито, померло й загубилося 7 мільйонів осіб, 1195 млн. поранено. за цей період зруйновано 1.710 міст, біля 76 тис. сіл, 6.000 лікарень, 976 санаторій і 659 домів відпочинку. Все це вимагало великих коштів. До цього слід згадати, що за останні десять років в СРСР кількість робітників і службовців зросла на 10 млн. осіб. Автор наводить також видатки державного бюджету СРСР за роки 1948-1952, у якому соціяльне обезпечення становить біля 20 відсотків загальних витрат. Воно майже не змінилося порівняно з часом перед 2-ою світовою війною, коли не було цих руйнацій. Очевидно ніяких філянтропійних організацій в СРСР немає, а США має їх біля 7 тис. Наприклад фундація Форда в 1956 р. асигнувала 200 млн. дол. на 350 добродійних шпиталів і 90 млн. на 42 приватні медичні школи. Фундація Рокфелера видала на добродійні цілі 478 мільйонів 747 тис. долярів.

Стаття загалом досить докладно з'ясовує мізерний стан соціяльного забезпечення населення СРСР. На жаль, мало даних про Україну, але можна з певністю сказати, що він не ліпший, як в СРСР. Автор наводить 80 джерел бібліографічного показника.

Стаття Всеволода Голубничого "Сучасний стан чорної металюргії України" аналізує стан чорної металюргії, починаючи з геологічних покладів залізних руд. Запаси залізної руди Кривого Рогу автор подає в 1,5 мільярдів тонн, з яких одна шоста всіх покладів уже видобута, 30 відсотків ще не почато експлуатацією. Автор подає розмір зал. кварцитів у районі Кременчука в 2,6 мільярд. при 35 відсот. заліза, а Камишбурунські (в Криму) родовища визначає у 3 мільярди при 35-42 відс. заліза. Характеристики способу видобування не подає, а це важливе, оскільки всі райони підлягали руйнації в час війни. На стор. 56-57 наведені таблиці видобутку залізної руди й порівняння його з іншими країнами світу. З 18,9 млн. тонн у р. 1940 видобуток знизився до 6 млн. тонн (1946) а на 1955 р. піднісся на 36,8 млн. тонн, на 1960 р. плянується видобуток 55,2 млн. тонн. У світовій продукції (місячній) в рр. 1938 й 1954 Україна займала 2-ге місце після США і Франції. Автор зазначає, що сучасна техніка дозволяє добувати залізо з руд з насиченностю 30, а навіть 10-15 відсотків.

Про манганову руду автор не згадує, а цією продукцією Україна займає перше місце в світі, а без мангану сталь не витоплюється. У статті подається розподіл витопу чавуну й сталі по 3-х районах: Донбасу, Придніпров'ю й Приозів'ю. Не згадав автор про системи здобування сталі й заліза: конвертерами чи мартинуванням. Ні словом не згадав також автор про виріб спеціяльних сталей, яке проводиться на електроенергії Дніпрольстану, бо до цього високоякісну сталь виробляв лише Урал на дерев'яному вугіллі.

На стор. 60 і 61 по роках (1940-1956 і 60-плян) наводиться продукція чавуну, сталі й вальцованого металю, питома вага цих гатунків в СРСР, а чавуну зокрема серед продуцентів світу. Україна займає 2-е місце в світі після США, а СРСР без України — 3-е місце. По витопленню ж сталі за ті ж роки Україна займає вже 5-е місце, а СРСР (без України) друге місце. У 1954 р. робітник США виробив 388 тонн металу, а український — 327 тонн. Україна вивозить досить чорного металю за межі, замість переробляти їх у себе. У 1940 р. з 8,6 млн. сталі, випродукованої в Україні, використано 4,5 млн. тонн, тобто дещо більше 50 відсотків.

Автор зазначає (стор. 65), що до 1954 р. вся металюргія України підлягала безпосередньо централізованому управлінню при уряді СРСР. Уряд же УРСР не мав над цією промисловістю жадної влади. Щойно в 1954 р. в уряді УРСР вперше створено союзно-республіканське міністерство очрної металюргії. Яку кількість з 26 метал. заводів України передано під владу уряду УРСР точно не відомо. Одначе в пресі згадується, що такі великі заводи, як Макіївський ім. Кірова, Ворошиловградський ім. Ворошилова, Костянтинівський ім. Фрунзе, та Єнакіївський і Азовсталь у Маріюполі належать тепер до категорії підприємств республіканського підпорядкування. Децентралізація управління української чорної металюргії в 1954 р. сталося "з метою поліпшення керівництва підприємствами і цілими галузями промисловости". Процес децентралізації автор пояснює розвитком власної металюргійної і взагалі промислової бази на північному заході й центальному сході Росії, щоб зменшити потребу вивозу металів з України. Другим фактором є стратегічні моменти, які змушують творити окремі, або мало, а то й зовсім, незалежні господарські самовистачальні райони..

Бібліографічних покажчиків до цієї статті наведено 52. Стаття насичена великою кількістю статистичних даних, яких так бракує особливо до України. Для останньої навіть в сумежних межах замість давати конкретні числа, частіше оголошуються відсотки і то так, щоб не можна було їх розшифрувати. Шкода, що немає можливости розглянути Україну в етнографічних кордонах з Кубанню (зглядно Північним К-авказом), частинами Курщини й Вороніжчини та сплюндрованими Холмщиною і Підляшшям. Одначе ця стаття має велику вартість для кожного українця-патріота, який прагне студій з економіки про свою батьківщину.

В. Дубровський під заголовком "Найновіша Совєтська концепція історії України" написав, власне, рецензію на книги радянських "істориків" про Україну. Першу "Історію України" у 20-х роках написав історик-марксист М. Яворський, зазначаючи все ж окремішність українського процесу. Проти концепції окремішности гостро виступали послідовники школи акад. Покровського. М. Яворський зазнав переслідувань особисто, а його книжки влада знищила.

Другу спробу зробила група істориків з ВУАМЛІН-у під редакцією Карпенка, що був призначений з агітпропу ЦК КП(б)У. Це було, за автором, артільне писання різними авторами без особливого узгодження. Ця "історія" також визнавала окремішність українського історичного процесу. Одначе книжка також досить швидко зникла разом з Карпенком і деякими іншими авторами в 1933 р.

Після другої війни група співробітників Академії наук УРСР зробила нову спробу по-марксівському перелицювати історію України. Так видана третя "Історія УРСР" за редакцією О. К. Касименка (гол. редактор), В. А. Дядиченка, Ф. Є. Лося, Ф. П. Шевченка та Ф. О. Ястребова. Тут уже й редакція колективна. У передмові зазначено, що окремі розділи книжки написані іншими особами, що не входили в редколегію. Твір цей написали 17 осіб, в тому 5 редакторів. З авторів тільки К. Г. Гуслистий і М. А. Рубач (Рубанович) відомі як історики з передвоєнних часів. У цій історії зазначено, що "до Великої Жовтневої Соціялістичної Революції не було створено наукової історії українського народу. У цілому І-му томі немає жадного посилання на джерела, навіть коли цитуються літописи. К. І. Стецюк же вважає історичним документом літературний памфлет, т. зв. "Лист запорожців до султана". К. Г. Гуслистий щодо акад. М. Грушевського говорить: "Заклятий ворог українського і руського народів, буржуазний націоналіст М. Грушевський, всупереч історичній правді, запечував, що Київська Русь була спільною колискою російського, українського й білоруського народів"... Таких цитат є більше.

Проф. В. Дубровський докладно зупиняється і на інших авторах — на історичній схемі в "Історії УССР", теорії про "племя-народність-націю", на мові, культурі, теорії про Україну як окраїну Росії, теорії про прагнення до "воз'єднання", теорії вищости росіян над всіми народами, вищости східно-українських земель над західніми, перевазі централізованої держави, споконвічного пригноблення й інтегрального "визволення", українського культурного процесу, як залежної, складової частини російського культурного процесу, споконвічної "общинности" українських селян, кого й чому ненавидять автори і ставлення до релігії".

Ця рецензія дає багато матеріялу про сучасні перекручування марксистами історії України.

Статтю — "Національна політика партії й уряду СССР в Україні у світлі деяких найновіших фактів" написав Д. Соловей. Це опрацювання вражає своєю об'єктивністю та всебічною докладністю. Кожний факт і кожна цифра дають джерельне підтвердження, з усією увагою і точністю

За даними перепису 1926 р. росіяни в СРСР становили 52,9 відс., але по приєнанню до СРСР українських і білоруських земель з-під Польщі, Румунії й Мадярщини цей відсоток знизився тепер на 50 відс. (ст. III). Для кінця 1939 р. в нових межах Ю. П. Мирошенко кількість росіян лічить трохи більшим — 51,6 відс. Між тим періодичних видань у 1956 р. російською мовою було 403, або 72,1 відс., а неросійською 156, чи 27,9 проц. (ст. 113, т. І.). Хоча в РСФСР живе 27 відс. неросіян, для них на цій території мовою тих меншин нема жадного періодичного видання. 15 же інших складових республік СРСР приневолені 26,4 відс. своїх періодичних видань випускати російською мовою за свої і без того мізерні республіканські бюджети. Щождо фахових і наукових періодичних видань, то їх по неросійських національних республіках або зовсім нема, або друкується їх здебільшого російською мовою. Із 16 складових республік СРСР (окрім РСФСР) тільки п'ять (Україна, Білорусія, Вірменія, Естонська та Латвійська) мають сякі-такі періодичні видання своїх Академій Наук. Інші 10 складових національних республік СРСР жадних періодичних видань своїх Академій не мають (ст. 114). І всі ці видання за думкою автора нечисленні і дуже бідненькі, а в Естонії видаються лише російською мовою.

Із 52 назв центральних газет і журналів УРСР лише 40, або 76,9 відс. видається українською мовою, 12, або 23,1 відс., російською мовою. На долю українців, що становлять близько 20 відс. людности СРСР, припадає всього лише 7,2 центральних періодичних видань РСФСР та Укр. РСР на фахові групи автор наводить таблицю (стор. 121), з якої довідуємося, що в РСФСР видається 50 журналів, а в Укр. РСР лише один, з медицини і охорони здоров'я в РСФСР видається 50 журналів, а в Укр. РСР лише 2, з яких 1 російською мовою. Наукових журналів в РСФСР видається 79, а в Укр. РСР тільки 12, а з них 3 російською мовою. І це тоді, коли людність Укр. РСР на 1. 1. 1954 р. (42 млн.) становила до людности РСФСР (120 млн.) 35 відс. (ст. 124).

Розглянув Д. Соловей і пропагандивну книжку Д. Ф. Вірника, що її видано в кількости 100,000 примірників під маркою Інституту Економіки Академії Наук Укр. РСР російською мовою. Вірник зазначує, що "Україна по чисельности населення не уступає Франції" та що "Радянська Україна — край металюргії, кам'яновугільної промисловости,

машинобудівництва, хемічної промисловости, машинобудівництва, хемічної промисловости, залізної руди, мангану, нафти," що перед 2-ю світовою війною в Україні "...продукувалося біля половини загальносоюзного добутку залізної руди, 61,2 відс. витоплювалося чавуну, 47,1 відс. сталі і біля 48 відс. вальцованого металю..." "Україна один з найбільших в СРСР і в світі районів бурякосіяння й цукрової промисловости.." "У 1913 р. в Україні нараховувалось біля 200 цукроварень, на яких вироблено 1,101,5 тис. тони цукру. Питома вага України в Росії по виробу пісковго цукру в 1913-14 перевищувала 80 відс..." Але Д. Соловей зазначає: "А в Україні нема видання, призначеного такій важливій галузі промисловости, а є воно в РСФСР, як в Москві ж, а не Києві збудовано Інститут цукрової промисловости".

Особливу увагу автор присвячує шкільництву. У 1954-55 рр. діяло 147 вищих учбових закладів в Україні і на перший курс прийнято 49,350 студентів, а загальна кількість студентів була біля 275,000. За 35 років ці школи мусіли випустити поважніший прошарок української інтелігенції — фахівців та науковців. І уже в 1932 р. в Україні об'єдналися в науково-дослідчих закладах 10,063 таукових робітників. Та після "чистки від клясово-ворожих елементів" їх в 1933 р. лишилося 8,414. Після ж сталінських включно з "єжовщиною" чисток наукових робітників в Україні залишилося біля 5,000. Тепер же за Вірником в Україні нараховується 475 науково-дослідчих закладів, у яких об'єднано 15,000 вчених. Молодих фахівців за Вірником в Україні підготовлено понад 400.000. Д. Соловей слушно запитує, а деж періодичні видання для цієї армії учених і фахівців? Автор наводить, що наркомат освіти Укр. РСР для робітничих бібліотек в Україні рекомендує 97,4 відс. книжок російською мовою і лише 2,6 відс. книжок українською мовою.

Далі автор наводить занепад Укр. Академії Наук, яку увесь час "чистять", починаючи з 1930 року. Розглядає він, як шкідливу для України "Історію Української РСР", про яку говориться і в статті проф. В. Дубровського, і яка є лише демагогічною, порожньою колективною балаканиною, як наприклад: "На чолі укр. соціял-демократів стояли люті вороги українського народу, політичні авантурники В. Винниченко і С. Петлюра, які всіма силами і всякими методами боролися за здійснення контрреволюційних прагнень української буржуазії.

Аналізує автор і вихваляння цією "історією" таких недругів України, як от: М. Горкий, А. Пушкін, Лермонтов, Белінський, М. Чернишевський, Л. Толстой, М. Некрасов, Островський, І. Тургенєв, А. Чехов та інші. Скупо згадуються українські письменники: Марко Вовчок, С. Руданський, Ю. Федькович І. Нечуй-Левицький, П. Рудченко (П. Мирний), М. Старицький, О. Кобилянська, М. Коцюбинський, І. Карпенко-Карий, І. Франко, Леся Українка та інші. Ці "історики" привласнили росіянам математика М. В. Остроградського, що був великим приятелем Т. Шевченка, як і актора М. С. Щепкіна. Багато за автором українських фахівців і науковців вивозиться за межі України, де вони змушуються помагати розвиткові російської культури, а крім цього ще й помагати русифікувати Україну. До самого Казахстану в 1954 р. вивезено з України десятки тисяч фахівців. До кінця березня 1954 р. з України вислано 11,000 механізаторів сільського господарства. За В. Голубом "ще перед жнивами (1954 р.) з України в примусовому порядку виїрало 40.000 молодих механізаторів", (ст. 161).

Дуже докладно і ядерно проаналізовано русифікацію вищих і фахових шкіл в Україні, підтверджуючи все чисельними джерелами. Коли група французьких студентів, як туристів, прибули до Харкова, то українські студенти боялися говорити по-українському, а студенти росіяни в Москві вільно розмовляли. (ст. 165-166). За В. Феліксом автор подає, "по цілій Україні зрусифіковано, тобто переведено на російську мову 77,7 відс. усіх вузів і 38,7 відс. усіх технікумів. У Західній Україні зрусифіковано всі вузи (100 відс.) і 82 відс. технікумів. (ст. Учені записки Львівського Державного Університету ім. І. Франка, т. XXXII (редактор проф. М. Єйгенсон) мають обгортку українською мовою, а всередині все по-російському. (ст. 171).

Автор розглянув і справу переселень та колонізацій, які супроводяться русифікацією, наводячи багато прикладів. За польською газетою "Остатнє Вядомосці" за 8. 1. 1956 р., подана така інформація: "У Львові... польська людність виперта на окраїни міста, а центр його заняли росіяни". "...У Дрогобичі... в місті чути часто польську і українську мову. Натомість по селах, колгоспах і радгоспах переважають спроваджені з глибини СРСР росіяни та наддніпрянські українці.." Далі з тієї ж газети: "...Всі нафтові споруди доглядають окремі військові формації... Ціла Лішнянська вулиця і дільниця Дрогобича зайнята під касарні. Присутність тих радянських військ безупину нагадує про окупацію". У Стрию закінено будову модерної централі для пересилання газу... до Києва і до Мукачева на Карпатську Україну. У цій централі на всіх провідних посадах та в бюрах працюють росіяни..." А Вірник солоденько провокативно приспівує:... "Руський народ — наш старший брат. Він об'єднує навколо себе сім'ю народів СРСР" (ст. 152). Таких цитат автор подає більше.

До статті автор долучив додатки: Реєстр 4 центральних періодичних видань Укр. РСР на 1956 рік; спробу бібліографії українською та російською мовами наукових видань, що вийшли в Україні; та україніки, що вийшла в Україні та за її межами в останні роки, і сторінки "Історії Української РСР", які при перелистуванні звернули на себе увагу великою кількістю згадувань прізвищ Леніна, Сталіна та Горкого. Посилок на літературу — 76.

Стаття Д. Солов'я є, мабуть, першою, яка так докладно і речево розглядає русифікаційну діяльність москалів. Шкода, що автор не торкнився Північного Кавказу (згл. Кубані), де розпочата швидка українізація за Скрипника, а в 1933 р. раптом з страшним терором припинилася і на Кубані "не

лишилося" жадного українця. Для виселення станиці Полтавської (біля 25,000 людей) приїздив сам Каганович і назвав її "Красногвардейською". По цілому ж краю грасував відомий кат — ген. Серов, який за пару тижнів розстріляв понад 500,-000 кубанців, а виселив біля 2 мільйонів. З полтавчан, виселених в праліси Уралу, при житті лишилось пару десятків.

Цілий Український Збірник (Книга 6) вперший раз так солідно подає багатющі матеріяли з різних галуей життя з найновіших часів. Дуже шкода, що він виданий цикльостилевим способом.

В. Іванис

З НОВИХ ВИДАНЬ

Леонід Білецький, Рідне слово, читанка для четвертого року та позашкільного навчання, ст. 190, видання Ради Української Школи, Вінніпег, Канада, 1956 р.

Лотоцький Антін, Езоп, оповідання про життя славного байкаря, стор. 32, видання видавничої спілки "Тризуб", Вінніпег, Канада, 1956 р.

Веселий струмок, збірка для дітей, упорядкувала М. Юркевич, стор. 32, ілюстрації М. Михалевича, Х. Дохват, Г. Литвиненко, Н. Мудрик, видання кооперативи "Базар", Філядельфія, 1956 р.

Флоринський Ів., Григорій Сковорода — предтеча українського євангелизму, стр. 69, обкладинка Р. Романімарка, чиє видання — невідомо, друковано у Вінніпезі, 1956 р.

Як видно з самого заголовку книжки, це спроба використовування великих українських людей для малих групових цілей (не завжди українських). Навряд чи це потрібно робити і навряд, щоб це принесло користь українським євангеликам.

Мазепа Богдан, Зоряна даль, лірика, стор. 60, з портретом автора, обкладинка роботи І. Кейвана, накладом приятелів автора, Едмонтон, Канада, 1956 рік.

Овечко Іван, Ти був чужий, Бразілія очима українця, ілюстроване видання, стор. 114, Сан Пауло, Бразілія, 1957 р.

Тарнавський Остап, Мости, поезії, обкладинка Я. Гніздовського, стор. 76, видання Об'єднання українських письменників "Слово", Нью-Йорк, 1956 р.

Віра й культура, місячник української думки й культури, орган Українського наукового богословського товариства, ч. 5 (41), березень, 1957 р., стор. 32 і 4 стор. обкладинки, Вінніпег, Канада.

У цьому числі вміщено продовження розвідки митр. Іларіона — Неоціненні знахідки в Палестині, Ф. Кома — Камо грядеші?, митр. Іларіон — Гнучкість української мови, Ів. Гончаренко — Роля сім'ї у вихованні в дітей культурної поведінки та цілий ряд інших цікавих матеріялів.

Наші позиції, ч. 1 (24), 1956 р., орган центрального комітету Української Революційно-демократичної партії, стор. 80, Новий Ульм, Німеччина.

У цьому числі вміщено такі статті: Ів. Багряний — Апологетика ідейного роззброєння і наша відсіч, Ф. Гаєнко — Офіційні матеріяли з післявоєнної політики більшовиків в Україні, П. Маляр — Безперспективність і перспектива, Н. Король — Незалежність України, а далі? — Партійне життя, — Бібліографія, — Хроніка.

Логос, богословський квартальник, т. VII, кн. 3, за 1956 р. стор. 161-238, видання оо. Редемптористів, східнього обряду, Йорктон, Саск., Канада.

УСПІХ ІВАНА БАГРЯНОГО В АМЕРИКАНСЬКОГО ЧИТАЧА

Як відомо, роман Ів. Багряного "Тигролови", що витримав кілька накладів українською мовою, в кінці минулого року вийшов в американському видавництві Сат Мартінс Прес. Книжка видана не на "політику", а виключно на "бизнес", себто з розрахунком видавця на її читабельність, а тому й на добрий збут. А цей факт саме й свідчить про якість твору, бо відомо, що не той твір добрий, якого штучно пропихають до читача, а здебільша тільки до видавця, а той, який знаходить туди дорогу сам.

Відгуки американської критики про цей роман дуже добрі. Цікаво, що саме американська критика знайшла справжню "душу" цього роману — чисту, благарадну (між нами: справді українську!) любов. Так, бездушні американці знайшли це зерно роману Багряного, хоч наші критики довго вирішували "проблему", чи це антибільшовицька агітка, чи пригодницька повість, у якій "нема нічого імовірного..."

І як шкода, що наша критика в цьому романі (за винятком хіба проф. В. Дубровського) не побачила духової краси й величі Наталки і всієї родини Сірків, і як приємно, що це побачили чужинці, та ще й украй зматеріялізовані.

Американська критика розцінює "Тигролови" Багряного, як одну з цікавіших появ на американському книжковому ринку. Один з визначних американських професорів, сам письменник, Валтер Гавіггорст кінчає свою рецензію на "Тигролови" в "Нью Йорк Геральд Трибюн" такими словами:

"Це повість лицарства й хоробрости, несподівана у нашій незугарній белетристиці".

Чи треба ще кращої оцінки? І чи переконає це наших, скажу за проф. В. Гавіггурстом, "незугарних америченків", що щоб дістатися до серця американця, то зовсім не треба тратити своє серце й душу, а треба написати тільки добрий український твір, в українському стилі і з живими українськими людьми?...

Звертаю увагу на ще один факт: Іван Багряний в американському видавництві таки лишився Іваном, а не перехрестився на "Джана", Наталка, таки Наталка, а не "Наталі", а Григорій таки Григорій, а не "Грегори". І уявіть собі, що кляті американці всі ці імена не тільки без помилок пишуть, а, мабуть, і читають! І це їх ніяк не відштовхує від роману... Між іншим, дуже повчально для багатьох. Особливо тій мізерії, яка вже пробувала подавати Ів. Багряного американському читачеві "в перекладі" на "Джана Багряного".

Іванові Павловичу Багряному побажаємо дальших успіхів у свого й чужого читача!

П. Волиняк

Кримський заповідник

На південному узберіжжі Криму, поблизу Алушти і Ялти, в мальовничій гірській місцевості розкинувся великий лісовий масив — Кримський державний заповідник ім. Куйбишева. Організований в 1923 році на місці, де колись полювали царі, він займає тепер 30 тисяч гектарів землі.

Ніде на всьому Кримському півострові не лишилось таких величних лісів, які можна побачити на території цього заповідника. Тут справжнє царство дубів і буків. Дубовими і буковими гаями вкрито понад дві третини всієї площі заповідника. Ось 300-річний буковий ліс. Тридцятип'ятиметрової висоти в 2-3 обхвати могутні дерева височать колонами, неначе підтримуючи яскравозелену баню, створену зімкнутими коронами. Під пологом такого лісу чисто: нема ні чагарників, ні зелених лужків, тільки суцільним шаром вкриває землю опале листя.

Букові ліси займають високогірну смугу. Де-не-де, язиками збігаючи по крутих схилах гір, вони ростуть навіть на висоті 1400 метрів над рівнем моря.

Нижче букових розміщуються дубові ліси. У них грають зайчики яскравого кримського сонця і невгамовно, зранку до вечора, різними голосами щебечуть птахи. Дубняки величні, як і букові гаї, але в них світліше, веселіше. Тут часто можна зустрінути невеликі табунці благородних оленів; восени, зимою і навесні вони шукають у дубовому опалому листі жолуді і охоче поїдають їх.

Дубові і букові ліси заповідника — справжні хоронителі водних джерел гірського Криму. Головне призначення лісів — регулювати водний режим у горах, захищати гірські схили від змивів, зсувів і обвалів, а долини — від поводі. Ліс добре нагромаджує вологу і лише поступово її витрачає. В цьому полягає його величезне народньогосподарське значення. Коли б не було Кримського заповідника, водний режим кримської області настільки погіршився б, що довелося б прісну воду завозити сюди іззовні.

Річкова сітка гірського Криму складається із 130 рік і 2700 джерел загальною довжиною 2054 кілометри. Більшість головних рік, як Альма, Кача, Улу-Узень, притоки Салгира та інші, беруть початок у заповіднику.

Двісті-триста років тому вся гірська частина Криму була вкрита дрімучими лісами. Тепер від колишніх природних багатств тут збереглась тільки порівняно невелика площа лісу в межах Кримського державного заповідника. Поблизу міст Сімферополя, Бахчисарая, Севастополя, Феодосії замість знищених колись розкішних високостовбурних лісів тепер ростуть по схилах гір тільки жалюгідні кущі дуба, держидерева, шипшини, грабинника тощо.

Коли в Криму були вирубані ліси, різко знизився рівень річок і гірських джерел, значна частина яких літом пересихає; баланс води став надзвичайно бідним і мінливим. Ріки Криму мають малу водозбірну площу, невелику довжину і крутий спад. Після злив вони до краю переповнюються і з великою швидкістю несуть свої води, змиваючи все на шляху.

Заповідник відіграв важливу ролю в охороні лісу від рубання і пожеж. Тільки завдяки тривалій, більш як 35-річній заповідності збереглися незаймані природні гірські ліси Криму. На території заповідника росте понад 80 деревних і кущових порід, розміщених по зонах в міру підняття в гори від підніжжя до вершин.

Головною лісоутворюючою породою є дуб. Тут зустрічаються чотири види його: черешчатий, пухнастий, скельний і зимовий. Соснові ліси розташовані переважно на південних схилах гір поблизу Ялти, примикаючи до нагірного "степу" — так званих яйл. Найпоширеніша в заповіднику кримська сосна — дуже красиве дерево з широкою, розкинутою зонтом кроною; зрідка до неї домішується звичайна сосна.

На західніх і південно-західніх схилах гори Чатир-Даг ростуть грабові ліси, до складу яких входить і місцевий клен Стевена. У верхів'ях ріки Улу-Узень, поблизу Головкінського водоспаду, серед соснових лісів часто трапляється пухнаста береза. Це єдине місце в заповіднику, де її можна побачити. До 1890 року навіть місцеві жителі не знали про існування берези в Криму. Вчені припускають, що вона поширилася тут ще в попередні геологічні епохи.

У заплавах рік заповідника порослевими гніздами росте чорна вільха, досягаючи сторічного віку і висоти 16-18 метрів. Серед букових, дубових і соснових лісів всюди можна зустріти листяні породи: ясен, берест, клен, осику, маслинколисту грушу, липу дрібнолисту і кавказьку та багато інших. У підліску ростуть кизил, горобина, ліщина, скумпія, глід, бирючина, шипшина, бруслина тощо.

У центральній частині заповідника ростуть могутні дерева волоського горіха, грушеві та яблуневі сади. Тут можна побачити також смереку, бузок, а подекуди й сибірську модрину та ялину. Серед скель в ущелинах гір нерідко зустрічається тис. Це представник давньої рослинності. Росте він окремими деревами, а іноді й невеликими групами, досягаючи висоти 10-12 метрів. На зігрітих сонцем крутих схилах гір на висоті тисячі метрів над рівнем моря красується деревовидний ялівець 500-річного віку; він має висоту до 9 метрів і діяметр 30-35 сантиментрів.

Багатий і різноманітний також тваринний світ заповідника. Тут водяться благородні кримські олені, кількість яких з кожним роком зростає і досягає тепер 2000 голів. За межі заповідника вони виходять дуже рідко; олені з густих і зімкнутих лісів взагалі неохоче йдуть в низькорослі насадження — чагарники, що оточують заповідник. На жаль, у заповіднику мають місце випадки браконьєрства, що завдає значної шкоди мисливському господарству Криму.

У заповіднику є чимало козуль, яких іноді неправильно звуть дикими козами. Вони частіше зустрічаються в соснових лісах недалеко від Ялти. За останніми даними обліку, їх тут налічується до 1000 голів. Ці граціозні тварини такі необережні, що, ча-

сом ідучи стежкою в лісі, їх можна бачити за 20-30 кроків від себе.

Високогірне рідколісся і галявини з чагарниками по крутих схилах населюють гірські барани або муфлони — прабатьки нашої свійської вівці. Раніше цих тварин у Криму не було. Тільки в 1913 році сюди були завезені 10 муфлонів з острова Корсики і 3 муфлони-гібриди — з Асканії-Нової. До початку 2-ої світової війни кількість їх зросла до 500 голів, однак в роки фашистської окупації Криму вони були майже цілком знищені. За десять післявоєнних років стадо муфлонів оновилось.

Муфлони цінні для нас насамперед тим, що їх можна схрещувати з свійськими вівцями і виводити нові породи вівце-муфлонів для високогірних пасовищ Алтаю, Киргизії та Таджикистану. Частину тварин слід було б відловити і передати в зоопарки країни.

Малі чайки-реготухи

У 1947 році в заповідник були впущені сибірські кабани, яких тепер налічується більше 20 голів. Звірі акліматизувались. Вони тримаються на горі Чатир-Даг по крутих кам'янистих схилах. До початку війни на території заповідника успішно розмножились зубри, але окупанти знищили їх. Від зубрового стада залишилась тільки як спогад про нього "зуброва поляна" заповідника.

Крім копитних тварин, у заповіднику є багато хутрових звірів. Тут водиться кам'яна куниця, добре прижились і розмножуються білка-телеутка, завезена сюди з соснових борів Семипалатинської області, червона лисиця, барсук, заєць-русак та ін. Вовків і ведмедів у заповіднику нема.

Дуже різноманітний і пернатий світ заповідника, що налічує до 150 видів різних птахів. Серед них найпоширеніші синиці велика та голуба, дятли, дрозди, мухоловки, вівчарики, зяблики, славки, горихвістки, зорянки, кримські чорноголові сойки, чорні грифи та ін. Протягом довгого кримського літа птахи своїми співами оживляють ліси заповідника. Тут вони розмножуються, знаходять у достатку поживу — комах-шкідників лісу, мають захист і гніздові умови. Восени, коли у високо розташованому заповіднику настають приморозки і комахи зникають, птахи спускаються до підніжжя гір і оселяються у фруктових садах і парках здравниць Криму, очищаючи їх від шкідників. У лісах заповідника живуть сотні тисяч різноманітних птахів. Величезна армія пернатих друзів подає людині неоціниму допомогу в оздоровленні лісів і садів.

Кримський заповідник щороку відвідують тисячі туристів та екскурсантів, експедиції вчених. Тут проходять виробничу учбову практику студенти вищих учбових закладів з усіх кінців СРСР, провадять наукові дослідження аспіранти і докторанти. Торік у заповіднику побували делегації вчених Румунії, Угорщини, Ки-

ЖАДАЙТЕ!

Penmans

WARRANTED HIGH GRADE PENMANS KNIT-GOODS

ЗМІЦНЕНІ НЕЙЛОНОМ НА П'ЯТАХ І ПАЛЬЦЯХ
ЩО ТРИВКІШІ НІЖ ІНШІ

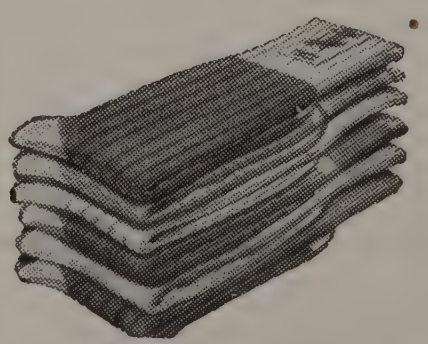

Щоби довше носити — вигідніше ходити - корисніше купити жадайте **робочі скарпетки ПЕНМЕНС.** Найдети стиль і грубість, що відповідатиме усякій роботі — і за дану ціну буде це найкорисніше купно.

ТЕЖ СПІДНЯ І ВЕРХНЯ БІЛИЗНА
СЛАВНІ ВІД 1868 Р.

Куточок флори і фавни із заповідника

таю і Німецької Демократичної Республіки.

За час існування заповідника про нього опубліковано 90 наукових праць. Вчені заповідника розробляють методи залісення шиферних схилів і яйли — кримського нагірного степу, досліджують букові і дубові деревостої високогірних лісів з метою виявлення закономірностей їх будови, вивчають господарське значення благородного оленя в Криму тощо.

Сім років тому до заповідника були приєднані Лебедячі (Сари-Булатські) острови, розташовані коло північно-західного узбережжя Кримського півострова в Каркінітській затоці. Ці острови, які цілком складаються з раковин, піску та мулу, скріплених корінням рослин очерету, катрану і м'якого колосняку, важливі тим, що на них гніздиться багатотисячна зграя чайок-реготух. Вони дають величезну користь сільському господарству, очищаючи поля від шкідників у радіюсі 50-60 кілометрів від місця свого сніздування. Під час оранки птахи сотнями літають за тракторами, поїдаючи безліч лялечок дротяників, хруща, жука-кузьки та інших комах, шкідливих для зернових культур степового Криму.

Крім комах, чайки старанно виловлюють ховрахів і дрібних мишовидних гризунів, щороку знищуючи їх сотні тисяч штук і зберігаючи цим урожай області.

Раніше на Лебедячих островах колонії чайок ніхто не охороняв, і браконьєри збирали їх яйця тисячами. У результаті кількість птахів різко зменшилась, а на полях набагато побільшало шкідників — комах і гризунів. Перші ж роки заповідности дали позитивні результати. Так, загальна кількість чайок-реготух збільшилась в 5 раз і досягла майже 25 тисяч штук.

Кримський державний заповідник має велике народньогосподарське і наукове значення. Це один з найкращих і найважливіших заповідників України.

О. І. Гизенко,

кандидат біологічних наук (Алушта)

("Наука і Життя", ч. 6, 1956, Київ).

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Кілька читачів запитують мене, що справді сталось з Літ.-Мистецьким клюбом у Торонті, точніш, чи то правда, що я його розколов надвоє?

Ні, неправда. Не тільки я, а й ніхто інший його не розколював. Але факт, що в Торонті кілька членів ЛМК створили мистецьке стоваришення "Козуб", у яке входить 9 осіб. На вечірках "Козуба" ще буває по 2-3 десятки гостей.

Всі члени "Козуба" є членами ЛМК — ніхто з них, покищо, не подав заяви про вихід. Я тільки звичайний член "Козуба", а ніякий його творець. Отже приписування мені заслуг, яких я не зробив, хоч і дуже приємне, але все таки це чергова провокація й наклеп.

Статут ЛМК нікому з своїх членів не забороняє сходитись у якомусь товаристві і там обговорювати літературні й мистецькі явища, отже, "Козуб" — організація, яка не суперечить статутові ЛМК.

У "Козубі" всі члени головують і секретарюють за чергою, кожен по 3 місяці. Першим головою був я, а секретарем В. Шелест, тепер головує Б. Олександрів, а секретарює Р. Личаківський.

Поскільки створенням "Козубу" певні кола думають дорізати мене, а це, як я бачу з листів, турбує деяких читачів, то я коротко подам причини його виникнення. Це вияснення **виключно мої**, а не всіх членів "Козуба".

У Торонтонському ЛМК з якогось часу стало неможливо не тільки працювати, а й взагалі існувати. Про справжню клюбну роботу не можна було вже й

мріяти: прийшла туди одна архиреволюційна партія і почала діяти...

Почалось з того, що на перевибори минулорічні прийшли дуже масово члени тієї партії. Та ж партія виставила і список членів майбутньої управи, за який ми мусіли голосувати. Коли я, як один з членів-основників ЛМК, запитав, хто виставив список, то голова зборів, д-р П. Шкурат, іронічно відповів: "А хіба вам не все рівно?" Я розумію, що П. Шкурат міг помилитись, міг зробити нетакт і т. д., але коло півсотні людей сиділо і більшість з них самовдоволено посміхались: мовляв, наша тепер влада!

На тих же зборах дуже вульгарно накинулись на трьох членів ЛМК — М. Левицького, Б. Олександрова та Р. Личаківського — за т. зв. "Веселий вечір", який вони влаштували в клюбі пару місяців перед тим. Їх обвинуватили: 1. У пропагуванні більшовизму і 2. У пропагуванні розпусти. Найбільше нападав голова ЛМК М. Дмитренко та одна з авторок "Н. Днів" — В. Ворскло. Щодо В. Ворскло, то їй Бог, може, й простить, а М. Дмитренко таки буде в пеклі за те...

Пропагування більшовизму тим трьом досить визначним і заслуженим членам ЛМК пришито за читання на тому вечорі антирадянської сатири "Страждання молодого Перевертера" (здається, ще в 1947 році вона була друкована в "Українських Вістях", Новий Ульм). На мій погляд — це одна з найкращих наших антирадянських сатир. Та може я й помиляюсь, то щоб читач сам судив, друкую її нижче — вірю, що більшість читачів її залюбки перечитають і самі зроблять висновки.

Пропагування розпусти пришито за афоризми, найсміливіший з яких був такий: "Не один був би щасливий з своєю жінкою, коли б він з нею не одружився"... Нехай читач сам робить висновки.

Це все хоч і не торкалося мене, бо я з тим вечором не мав нічого спільного, і мені на тих зборах нічого "не шили", але я просто охолов, коли почув такі обвинувачення на адресу своїх колег. Коли ще врахувати поведінку голови зборів (не літератора, а медика!) зі мною, то я й вирішив, що ні боронити своїх колег там нема чого, ані... бути в клюбі далі теж нема чого. То я там смиренно мовчав, за що на мене мали жаль тих три жертви "Веселого вечора".

Події розвиваються далі. Надходить сторіччя народження Ів. Франка. КУК (Комітет Українців Канади, у який входять усі українські організації, крім бандерівців і комуністів), скликає нараду всіх організацій Торонта (включаючи й бандерівські) і, там ухвалюють, що роковини Ів. Франка всі українці святкуватимуть разом, що організацію свята візьме на себе Комітет Українців Канади, а програму свята забезпечить ЛМК. Бандерівці на це погодились також. А потім, як завжди, зламали слово і влаштували "зустріч українців Канади й Америки, присвячену сторіччю з дня народження Ів. Франка". Ті артисти, які мали виступати від ЛМК на загальному святі, опинились там... Громадянство обурене, КУК скликає нараду і засуджує бандерівців за вилом із загального порядку святкувань, а представники ЛМК на тій нараді стають по стороні бандерівців і нападають на КУК...

Осінь. Іду я за своєю звичкою в парк послухати цвіркунів. Перестрівають мене кілька керівників Нар. Дому в Торонті і починають докоряти: "Що це з вашим клюбом? Замість літератури — поборювання КУК-у. Ми клюб пустили в будинок на рекомендацію М. Голинського й вас, ви обоє запевняли нас, що то тільки літературний клюб, а не якась партія..."

Уявіть собі, як я себе почував і що я міг на це відповісти...

Відбувається з'їзд ОДУМ-у. Розмовляю в перерві з представником ОДУМ-у до КУК-у. Підходить до нас одумівець і звертається до мого співбесідника:

— Тут ось літературний клюб передав летючки про доповідь Шлемкевича. Роздай їх.

— Що? Роздавати клюбні летючки?! Клюб з бандерівцями КУК поборює, а ми йому летючки роздаватимем? Викинь їх у сміття!

Той огинається. Шукає порятунку в мене:" А що ви, пане Волиняк, скажете на це?..."

Вперше в ОДУМ-і я скривив душею, бо як член клюбу я мусів би боронити клюб, а як член виховної ради ОДУМ-у я мусів би сказати те, що думаю. Каюсь — я зробив нечесно, бо сказав ні се, ні те... Але летючки таки пішли в смітник.

Таке було становище в мене з клюбом. Таке воно і в інших моїх колег. Вирішено: заснувати якесь товариство, у якому б можна було вільно говорити про літературу й мистецтво і нікого не боятись. Так появився "Козуб", у якому є, крім мене: М. Левицький, Б. Олександрів, Р. Личаківський, П. Степ, В. Шелест, Горішній, Магденко, Ів. Боднарчук. Роля моя тут — така, як і кожного з цих дев'ятьох осіб. Я дуже дякую моїм найщирішим у світі наклепникам, але правда є правда: я в створенні "Козубу" виняткової ролі, на жаль, не відіграв.

У "Козубі" досі відбулись такі вечори: вечір поезії І. Качуровського, вечір пам'яті Остапа Вишні, вечір української лірики, вечір української прози, літературно-музичний вечір (згадка про замордованого більшовиками поета Є. Плужника і виступ піяніста К. Олешкевича та співаків: Левицької і Шведченка), огляд змін у мистецькому житті в Україні (В. Ревуцький). Заплянувано ще цілий ряд вечірок. Все відбувається в товариській, справді клюбній, атмосфері. Гостей кличемо обмежену кількість. Реклямою і ярмарком не цікавимся. Клюбу не підриваємо: коли, наприклад, був вечір Є. Маланюка, то ми свій вечір відкликали і всі, хто міг, пішли слухати Є. Маланюка в ЛМК. Але ми в клюбі тепер нічого не ініціюємо — ми там звичайні члени. Бандерівці клюб перебрали, але робити вже нема кому. Ото вони й сердяться, що зробили холостий постріл і малюють мене жовчним квачем Е. Козака в ролі "розсікача" ЛМК. А знищили клюб вони ж самі своєю злобою до української людини, своєю звірячою методою обвинувачувати кожного непокірного в більшовизмі, як це вони роблять не тільки зі мною, а й з Б. Олександровим, М. Левицьким та Р. Личаківським.

Оце і все. Ага — чому саме "Козуб"? Бо так

нам захотілось. Не хочемо навіть у назві ніякої програми й політики. Могли б назвати наше т-во ще й "Капелюх", "Довга борода", "Колесо" чи навіть "Клюб зеленої кобили"...

А "Козуб" таки гарне старе українське слово. Пригадуєте собі пісню:

По опеньки ходила,
Козубеньку згубила... — ?

Правда ж гарна?...

П. Волиняк

А тепер, щоб читач знав, за що в нас можуть обвинувачувати в більшовизмі взагалі, і за що зокрема обвинуватили в нашому ЛМК М. Левицького, Б. Олександрова та Р. Личаківського культурні й політичні примітиви, "под мудрим водітельством" самого Бандери' — друкую ту сатиру (автора її, на жаль не знаю), яка фактично й була первопричиною створення "Козуба".

Отже:

СТРАЖДАННЯ МОЛОДОГО ПЕРЕВЕРТЕРА

... І прийшов червонощокий початківець. Сором'язливо простяг редакторові вірша:

Пішла киця по водицю,
Та й упала у криницю,
Біжить котик рятувати,
Бідну кицю витягати.

— Не без таланту, — мовив редактор. — Не без таланту, проте — не Сосюра. І не Тичина, навіть не Бажан. Крім того, ми віршів узагалі не друкуємо. Віднесіть до "Ленінської Тюльки", там усякий мотлох друкують. Усе ж таки раджу переробити.

Початківець заплакав і... переробив свій першотвір під

ВОЛОДИМИРА СОСЮРУ:

Синій вечір, розхристаний вечір...
Як забуду я той вітерець?
Синя киця в керсетці на плечах
Йде по воду на синій Дінець.

І впадає, і тане, і тоне...
Тонко б'є полутонами крик.
Непорушно стоять терикони,
Як у той дев'ятнадцятий рік.

...Пригадай, як тонула, як лунко
Із-за копрів озвалась печаль,
Поки котик палким поцілунком
Уст дівочих порушив емаль.

Гуркотіли погоні і втечі...
Кицю, кицю, вишневий пожар!
...Лисичанський замріяний вечір,
Ешолони макіївських хмар.

***

Але на той час у "Тюльці" Сосюра вже "не звучав", і довелося молодикові поквапно перебазуватися на

МИКОЛУ БАЖАНА:

Рододендрони палеозойської ери,
Наче п'яні ляндскнехти, лягли горілиць.
Нюрнберзьких ночей блідоока химера,
Йде з дубовим цебром найгротескніша з киць.

І занурює посуд у чорную воду,
І вода поглина полонянку й цебро,
А корсари п'ють ром і свистять на негоду,
Почепивши кадаври купців за ребро.

Що ж? Нехай бубонять фаустичні драбанти,
Димний вітер Европи — наслідда твоє!
Кіт Ван-Коот в мережах брижах Брабанту
Орифламу підносить і в поміч стає!

***

Обережний Микола Платонович, що редагував кілька дванадцяток різних видань, прочитав цього вірша у числі інших матеріялів, надісланих йому на перегляд з редакції солідного місячника "Московський Київ", що виходив у Харкові. Прочитавши, потер лисину і сказав:

— Я не писав цього вірша, але міг би написати, а тому не піде.

Тим то вірш був ще раз творчо переусвідомлений під

МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО:

СОНЕТ

Гудуть в левадах бронзові джмелі
І тепло дихає достигла полуниця.
Поважний грак гуляє по ріллі,
А під горою йде по воду киця.

Колише стегнами. Її ряба спідниця
Підтикана. Схилившись до землі,
Вона відром зачерпує з криниці
І раптом падає, зника в холодній млі.

Товаришу Хрущов! Повели мерщій,
Щоб появився легконогий котик,
Мудрець і пасічник, поет і книгочій!

Вона спливає з дна анабіотик.
Врятована! І мружить зір з-під вій
На грона слив, на вікна бібліотек.

***

Усе було б гаразд, якби не те, що Максим Тадейович саме на той час зазнав "проробки" за те, що його власна творчість перекликалася з деякими прогнилими теорійкми імперіялістичного Заходу. Через те редакція "Отечественного Блок-ноту" не прийняла вірша, що пахнув підгорілим низькопоклонством. Лишилася одна надія, єдина цитаделя —

ПАВЛО ТИЧИНА:

Ізгинь, панів амбіціє!
У нас радянська киця є!
Ви хтіли б по смолоскипу
Під стріху до колгоспику,
Ба ні! Бо киця з відрами
Скінчить із вами, з гідрами!
Комсоржниця,
безбожниця,
Основ нових
положниця,
пере —
пере —
можниця!
А з того що, що падає!
Дурна та ескапада є!
Дурна панів екзотика.
Ми —
шлем
Ве-Ка-Пе-Котика!
Простягне котик
хвістика, —
Де ж ворогів софістика,
анти-комуністика?
Покінчимо з фашистами,
Ек —
зи —
стен —
ціо —
налістами,
націоналістами!
З лахматими, з политими
безрід-космополітами.
Та гей же, з вами, з Юдами
Конфузитись не будемо, —
Усіх розгозенпудимо!!!

Само собою розуміється, що в новому варіянті поезія була надрукована і мала не абиякий успіх. Указувалося на "творчу учобу в корифеїв", на здорову, чисто народню строфіку, до якої юний поет, очевидно, "жадібно припадав своїм творчим корінням", а через два дні щасливий автор одержав запрошення на неофіційну службу в одній державній установі, що відала щастям громадян соняшної України.

У наслідок цього всього початківець відчув спазми сумління і, не бувши загартованим більшовиком, піддався роз'їдаючим впливам дрібнобуржуазних пережитків. Він збирався повіситись, але замінив собі повішення на довічне перебування в трудовому таборі радянської літератури.

НАСЛІДКИ КОНКУРСУ НА ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ В АВСТРАЛІЇ

Конкурсове журі у складі Л. Гаєвської-Денес, Яр. Гевка, М. Дейко, Ів. Дурбака, реж. Крижанівського, під головуванням Дм. Чуба розглянуло 19 п'єс, присланих на конкурс на драматичні твори, що був проголошений культурно-освітньою референтурою Союзу Українських Організацій Австралії, (референт Яр. Гевко), на початку 1956 р., і присудило такі нагороди:

Першу нагороду у 200 ф. — не присуджено нікому.

Другу нагороду на 100 ф. одержали 2 п'єси (по 50 ф. а саме:

1) "Заметіль" — драма на 3 дії з часів визвольних змагань. Прислана з Франції. Автор — Леонід Полтава.

2) "Фрі кантрі" — комедія на 3 дії з життя української політичної еміграції в Америці. Прислана з Америки. Автор — Григор Меріям Лужницький.

Третю нагороду у 50 ф. розділили між двома творами по 25 ф.:

1) "Ліс шумить" — п'єса на 5 картин з життя УПА. Прислана з Аргентіни. Автор — Володимир Нетич.

2) "Епілог прийде" — драма на 3 дії з підрадянського студентського життя. Прислана з Канади. Автор — М. Самовидець.

Крім цього чотири п'єси відзначено, а саме:

1) "Ресторан біля парку" — п'єса на 3 дії з підрадянського еміграційного життя (часи репатріяції). Прислана з Канади. Автор — П. Діброва.

2) "Ваші знайомі" — комедія на 3 дії з еміграційного життя. Прислана з Франції. Авторка — Діма.

3) "Незнані герої" — драма на 3 дії. Автор — Неван Грушецький. Прислано з Австралії.

4) "Шуми містечко" — комедія з еміграційного життя. Автор — Віталій Бендер. Прислано з Англії.

Журі конкурсу.

ВИСТАВКА, ПРИСВЯЧЕНА ІВАНОВІ ФРАНКОВІ, У ТОРОНТСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.

Український студентський клюб при Торонтонтському університеті в січні й лютому ц. року влаштував виставку з нагоди століття з дня народження І. Франка. Виставка була влаштована в університетській бібліотеці.

На виставці було показано твори Ів. Франка різними мовами, а також матеріяли про нього. Були твори І. Франка англійською, німецькою, польською, чеською та російською мовами.

Показано також і Франкові переклади на українську мову, зокрема Байронової містерії "Каїн".

Було на виставці і два рукописи Ів. Франка: вірш "Блаженний муж..." та лист до доньки з 24 березня 1915 р. Лист писаний лівою рукою, бо поет у той час уже мав праву руку спараліжовану.

Кольоровий портрет Ів. Франка та цілий ряд фот оживляли виставку.

Допомогли студентам в організації виставки професори Ю. Луцький та Я. Рудницький.

М. Бабич

Лекції гри на п'яно для всіх. Домовлятись телефоном

LE 6-5898

Питати Тетяну Прушинську.

ЩЕ ПРО НАЦІОНАЛЬНО-МОВНУ ПОЛІТИКУ БІЛЬШОВИКІВ

(Продовження із стор. 17-ої)

єдиної держави".[52]) А до цього ніби штовхали а) економічні інтереси, б) закордонні відносини та в) клясова природа радянської влади, що вимагає єдности. Але це була тільки деталізація того апріорного ідеалу — централізованої великої держави" як "єдиного шляху до соціялізму", що його свого часу висунув Ленін. Це ж мав бути перехідовий етап до "єдиної всесвітньої радянської республіки"!

Проте це був ще досить рисковний хід, бо розбурхані маси поневолених народів ще не зовсім склали зброю (повстання в Грузії, басмачі в Середній Азії, повстанці на Україні). У своїй промові на III з'їзді КП(б)У М. Скрипник прямо сказав, що "громадянська війна у нас затягнулась аж до 1923 року". Крім того, "нерозв'язаними", на думку самих же збирачів російської землі — більшовиків, залишалися ще проблеми Західньої України, Західньої Білорусі, Басарабії, турецької Вірменії, ба навіть Фінляндії, проти якої стояла Карелія.

З огляду на це більшовики мусіли цей свій хід якось злагіднити, та ще й не тільки у вигляді такої формальної клявзулі, як право виходу республік із Союзу, а й якихось реальних поступок у пляні **здійснення того позитивного, корисного для поневолених народів,** що була в їхніх теоретично-політичних наставах і що давали цим народам певну національно-культурну компенсацію за відібрану політичну (хоч би й формальну) незалежність.

Ці реальні поступки були зроблені на XII з'їзді ВКП(б). На доповідь Сталіна з'їзд ухвалив (за тезами Сталіна) резолюцію "Національні моменти в партійному й державному будівництві". Сталін у своїх "тезах" заперечував думку тих, що розуміли утворення Союзу республік як шлях до ліквідації національних республік, він критикував тих "старих партійних працівників, що недооцінювали національні особливості та національні мови в партійній роботі", "ставились зарозуміло до цих особливостей, робили ухил до великодержавного шовінізму".[53]) Взагалі вдарив по великодержавному шовінізмі як головній небезпеці, що, мовляв, зростав в умовах НЕП-у й "смєновеховства" і що хотів мирним шляхом досягти того, чого не пощастило Денікіну, тобто відновити т. зв. "єдину неподільну". Цей великодержавний шовінізм складав, на думку Сталіна, три четвертих національного питання, а як він зростав на силі, це Сталін показав досить таки переконливо. "Великодержавний шовінізм — це основна небезпека, що може підірвати довір'я раніш поневолених націй до російського пролетаріяту". "Це наш найнебезпечніший ворог, якого ми повинні звалити, бо якщо ми його звалимо, то на дев'ять десятих звалимо й той місцевий націоналізм, що ще зберігся і що ще розвивається в окремих республіках". В іншому місці він навіть назвав його "оборонною формою" націоналізму, обороною супроти наступального "великодержавного шовінізму". Складається тепер навіть таке враження (як читати), що Сталін щиро боронив поневолені нації, доказуючи росіянам (більшості й панівному народові) заслуги "інородців" у революційній боротьбі, що допогли перемогти Колчака, Денікіна. Говорив Сталін ще й про міжнароднє значення національного питання, і що розв'язувати національне питання треба ще й з огляду на наявність "важких резервів революції на Сході", який дивиться на СРСР як на "досвідне поле".[54])

Багато говорять тепер виступи на цьому з'їзді після доповіді Сталіна, окремих керівних більшовиків — заступників поневолених народів, як от, наприклад, промова М. Скрипника. Ця промова потім була видана в збірнику його писань під заголовком "За здійснення теорій на практиці". У ній Скрипник з усією властивою йому гостротою ставить питання про розбіжність між "теорією й практикою", ілюструючи конкретним життєвим матеріялом.

(Далі буде)

---

45) Подаю за працею С. Гірняка "На два фронта в борьбе с национализмом", ГИЗ. Москва-Ленинград, 1930 р., ст. 19.

46) "Між двох сил", драма на 4 дії. Київ-Відень, 1918 р.

47) "Між двох сил", ст. 84-85.

48) Там же, ст. 73.

49) "Між двох сил", ст. 104.

50) Марксизм и национально-колониальный вопрос. Сборник статей и речей. Партиздат ЦК КП(б)У, 1935 р., ст. 59.

51) "ВКП(б) в резолюціях..." ч. 1, 1941 г. ст. 385, изд. 6.

52) "Марксизм и национально-колониальний вопрос", ст. 90.

53) "Марксизм и национально-колониальный вопрос".

54) "Марксизм и национально-колониальный вопрос", ст. 112.

ЛІТУРГІЯ НА ЧОТИРИГОЛОСНИЙ ХОР
Музика Григорія Китастого
Книга має 60 сторінок, ціна — 6.00 дол.
Замовляти на адресу:
H. KYSTATY
14114 Chapel Ave.
DETROIT, 23, MICH., USA.

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ В ТОРОНТІ
SCARBORO FUELS
Власник: Є. Охітва
Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Ґарантуємо добру обслугу.
Замовлення слати:
SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro Junction — Tel.: AM. 1-1371

ПЕНМАНС
Чоловіче спіднє білля

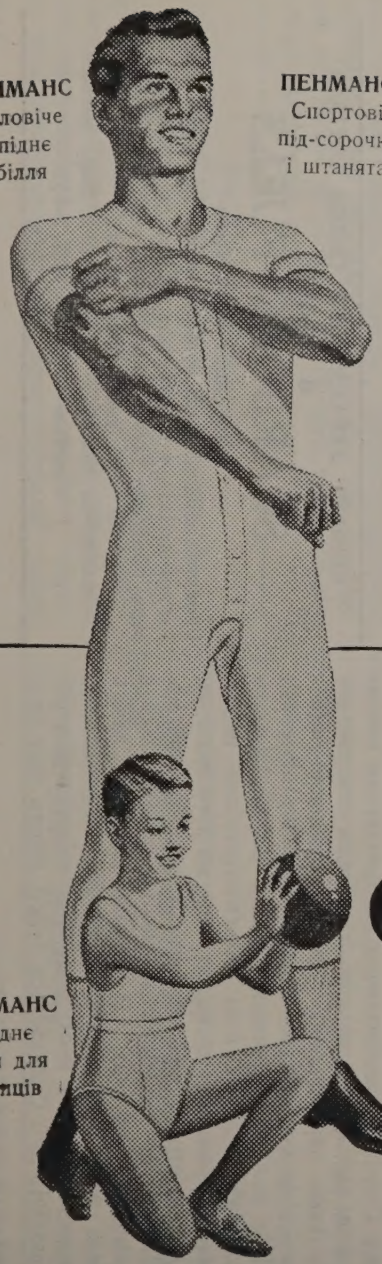

ПЕНМАНС
Спортові під-сорочки і штанята

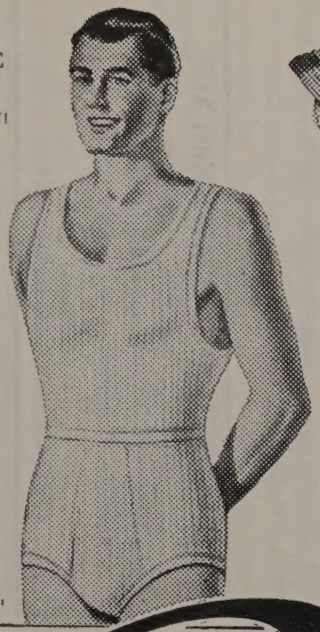

ПЕНМАНС
робочі скарпетки

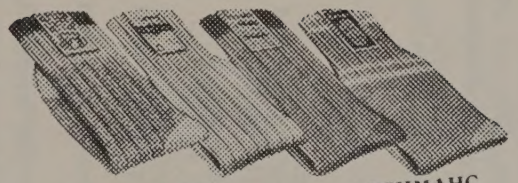

ПЕНМАНС
Чоловічі й хлопячі сорочинки

ПЕНМАНС
Візитові й спортові скарпетки

ПЕНМАНС
Жіноче спіднє білля

ПЕНМАНС
Спіднє білля для дівчат

ПЕНМАНС
Спіднє білля для дітей

ПЕНМАНС
Спіднє білля для хлопців

Символ якости
ВІД БІЛЬШЕ 88 РОКІВ

Penmans

UNDERWEAR • HOSIERY • T-SHIRTS

ЗА ВАШОГО ДОЛЯРА КУПИТЕ ТОВАР НАЧЕ РОБЛЕНИЙ НА ВАС, ТРИВКІШИЙ ТА СЛУЖИТИМЕ ВАМ ДОВШЕ . . .

Люди, що шукають за вартісним та якісним товаром, купують лише білля з маркою ПЕНМАНС. Вони знають, що традиція Пенманс у трикотажних виробах . . . вони славні ще з 1868 р. . . . є найкращою гарантією, що за свої гроші одержать повну вартість.

Інші вироби ПЕНМАНС: Гольфові панчохи, рукавиці, спіднє білля, Меріно "95", спіднє білля Меріно "71", спіднє білля з вовняною вистілкою.

GP—6-2

ЦЕРКОВНІ ВРОЧИСТОСТІ

У той час, як це число було вже в друку (лишалась ще обкладинка) відбувся 6-ий з'їзд східньої єпархії Української православної церкви в Канаді. З'їзд відбувся в будинку Катедри св. Володимира в Торонті під проводом митрополита Вінніпегу і всієї Канади Іларіона та архиєпископа Торонта і Східньої Канади Михаїла.

У з'їзді взяв також участь голова консисторії о. д-р С. Савчук, усі священики сх. єпархії та багато мирян. На з'їзді стверджено великий зріст православної церкви в Канаді, а зокрема на сході її, та намічено напрямні дальшої праці.

23 березня відбулась академія з нагоди 75-річчя первоієрарха Української православної церкви в Канаді Високопреосвященнішого митрополита Іларіона, на якій доповідь про ювілята прочитав проф. С. Килимник, виступав хор катедри під управою Ю. Головка та складено привіти й побажання ювілятові. Митрополит одержав багато квітів, громадянство вітало його найщиріше.

У суботу 23 березня відбулась Вечірня з Літією, яку відправили обидва владики і кілька священиків. Співав катедральний хор. Якби не зловживання голосом одного з священиків, то це була б Вечірня, яка можлива лише в Україні. Шкода, що деякі священики, виховані поза Україною, не розуміють, у чому краса вечірні. Відомо, що "Вечірня починається при одній свічечці..." І ця "одна свічечка" стосується не тільки освітлення, а й голосів...

У неділю 24 відбулось богослуження за участю обох владик. Митрополит Іларіон сказав проповідь на тему хрестоношення, яку переповнений храм вислухав з найбільшою увагою. Проповідь ця (віримо, що вона буде видрукувана), мабуть, увійде в історію нашого церковного проповідництва, як одна з найкращих в українській церкві. Шкода тільки, що собор св. Володимира ще й досі захаращений лавами для сидіння і ніколи не вміщає вірних. Складається враження, що лавки цінніші від людей...

По богослуженні відбувся громадський обід (між іншим, за старим українським звичаєм були тільки пісні страви — піст же! — Це, мабуть також уперше в Канаді!) Перед обідом А. Шедогуб від головної управи Союзу жертв російського комуністичного терору підніс зворушеному митрополитові китицю червоних рож і побажав йому від усієї організації СУЖЕРО довгих літ і успіхів у праці на добро нашої церкви й народу.

У час обіду митрополит виступив з промовою на тему загрози комунізму, стверджуючи, що лише православна церква може стати справжнім заборолом перед безідейним комунізмом, який заливає такий же безідейний сьогодні світ. Доповідь була дуже стисла, добре умотивована, виголошена дуже темпераментно, кілька разів присутні переривали ювілята бурхливими оплесками.

З інформативною доповіддю про імовірне поєднання православних українських церков усього світу виступив о. д-р С. Савчук.

Церковні врочистості в катедрі св. Володимира пройшли з успіхом, зібрали багато вірних.

П. Волиняк

ОДНА З НАЙКУЛЬТУРНІШИХ ВИСТАВ СЕЗОНУ

У неділю 24 березня Український театр у Торонті в залі прав. громади виставив клясичну українську комедію Г. Квітки-Основ'яненка "Шельменко-денщик". Вистава пройшла дуже легко, без жодного напруження й силування, глядачі весь час вибухали радісним сміхом. З приємністю стверджуємо, що на цій виставі майже не було познак аматорства.

З виконавців особливо варто відзначити М. Тагаїва (Шпак), А. Тагаїву (Феня Степанівна) та Ів. Давганюка (Шельменко). Здається, що Ів. Довганюк натрапив на свою ролю — його гра була невимушена, образ Шельменка у його виконанні був живий і реальний — ознак ходульности, що завжди властиві молодим артистам, не було.

В інших ролях були заняті: М. Луцька, М. Яремій, І. та К. Валько, С. Шпиль, Т. Парченко. Режисер вистави — М. Тагаїв, костюми — М. Луцька, оформлення сцени — А. Струвер.

"Шельменко-денщик" — одна з найкультурніших вистав не тільки цього театрального колективу, а й усього театрального сезону в Торонті, а це значить — цілої Канади.

П. Вол.

Сцена з вистави: Шпак — М. Тугаїи та Шельменко — Ів. Довганюк.

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи

Оіл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO

134 DOVERCOURT ROAD

TORONTO, ONT. **PHONE: LE. 2-8829**

Mr. P. Kukuruza, 95
827 - 29 Ave. SO.
Minneapolis, Minn.

G-LUKE'S ELECTRICAL APPLIANCE CO.

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР, ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ ПЕЧІ МОФЕТ, ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ ПИЛЕСМОКИ, МЕБЛІ ДЛЯ СПАЛЕНЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БАГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ, ПІЯНІНА ТА АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 ДАНДЕС СТ. ВЕСТ, ТОРОНТО, ОНТ.

Телефон ЕМ 8-9228

НОВИНКА!

Westinghouse

30" ПІЧ ВЕСТІНҐГАВЗ ДАЄ ВАМ ОСТАННЄ ДОСЯГНЕННЯ В АВТОМАТИЧНОМУ ВАРЕННІ!

"ЯКІСТЬ ВИРОБУ ПЕРШ ЗА ВСЕ"

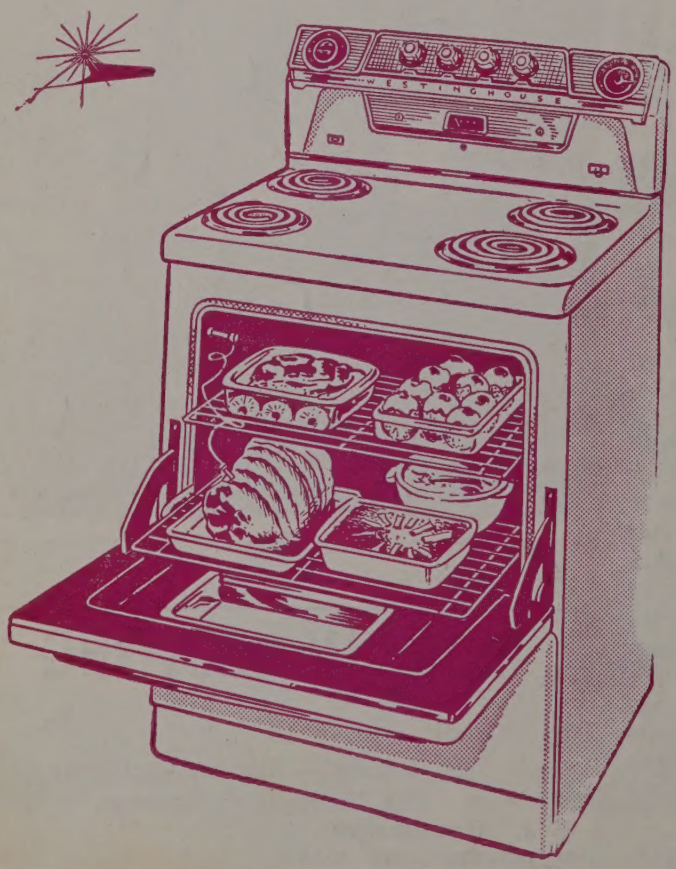

ЗОВНІШНІЙ ҐРІЙНИК, ЩО АВТОМАТИЧНО "ПИЛЬНУЄ ГОРШКА"

Утримує бажану температуру вареного навіть тоді, коли вийдете з кухні. Вам ніколи не треба підстроювати грійника... страва ні не пригорить, ні не збіжить.

АВТОМАТИЧНИЙ ГОДИННИК ТА ГОДИННИКОВИЙ ПРИЛАД

Контролюють влучення і вилучення струму та 24" "Миракл Сілд" братруру. Печення та варення в братрурі відбувається досконало й тоді, коли ви їх особисто не контролюєте.

АВТОМАТИЧНИЙ СИГНАЛ СМАЖЕНОГО М'ЯСА

Звуковий сигнал каже вам точно коли ваша печеня готова... так як ви його любите — з обох сторін.

ГЛЯНЬТЕ ЩЕ НА ТАКІ ВИГОДИ:

Легко вимінні грійники, що їх можна зовсім виняти з пічки. Братрура ізольована скляною вовною, з віконцем у дверцях, що не заходить парою; братрура внутрі освітлена. Світляні сигнали запалюються так, що можете їх розрізнити з другого кінця кімнати.

Це нове досягнення засади "Якість виробу перш за все", що її додержує

ВЕСТІНҐГАВЗ
ЗАРАЗ ЖЕ ОГЛЯНЬТЕ
У ВАШОГО ПРОДАВЦЯ!